

KULTÚRA

ROČNÍK XXV. – č. 10

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. MÁJA 2022

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

Snímka: Teodor Križka

Ešte sa trochu prechádzala po parkoch
chladná jar,
a už sa vzniesli utečenci pred teplom –
tundrové labute.

Šikmé slnko spúšťalo
závesy z osikových hájov,
koňom vtlačila hlboký bozk uzda,
na chvíľu vyšli na lesné námestia
utečenci z podzemných krytov – kvety,
v bezvetří veterníc

a odtienkoch pľúcника ťa vidím...

Chladný máj prestieral čistiny ako svadobný stôl –
ber, len nevztiahni ruku na posvätný život,
na panychídu záružlia,
čo oplakáva každý rok tie isté brehy,

Máj 2022

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

na pečevník pripnutý k tieňu
pod smrekmi ako brošňa,
na bolesť vzduchu, keď ním
svišťal bič a prerazila ho guľka,
na bolesť oblakov,
keď ich preťal vrtuľník,
na kohúty s palmovými listami
vlastných chvostov,
na bolesť dejín ako rieky,
ktorej násilím zvrátili tok,

na šepot predkov, keď z praveku zostali len šperky,
na hluchavku, čo počula spor tvojich krokov,
na záhrobie krokusov, keď práve stiahli zovretú päť,
ale čo človek,
a čo potom, keď si udusil nádyh a nádej.

Čo sa odohráva v hlavách časti Slovákov, s ktorými mám spoločné kresťanstvo a lásku ku Slovensku, nijako pochopiť nevládzem. Odrazu akoby došlo ku kolektívnemu pomúteniu mysle. Na vojnu proti Ukrajine zvyčajne používajú ruské argumenty. Aké sú to? Nuž napr. potreba denacifikácie, čo v predstavách poslanca Žuravľova znamená fyzickú likvidáciu dvoch miliónov údajných ukrajinských nacistov. Keď si tak predstavujem niekdajšieho predsedu Slovenskej pospolitosti, ako hrdo pochoduje k hrobu popraveného prezidenta Tisu, nechápem, prečo si jeho strana nevypočuje príhovor ukrajinského prezidenta v Národnej rade! Veď ho Rusko obviňuje

cha Kirill, podľa pápeža Františka miništrantom v Putinovej cirkvi totalitarizmu, a vládou tajných služieb, ktorú povolala naspäť k moci leningradská organizovaná zločinecká skupina, ktorej hovorcom je plukovník KGB Putin.

Akokoľvek, Ukrajina dnes bojuje nielen za seba, ale aj za celý civilizovaný svet, pre ktorý Rusko podľa Putinovho obrazu nemôže byť alternatívou. Urobila už pre nás nesmierne veľa iba tým, že zobudila kabinetných politikov, aby si uvedomili, že zahrávať sa s Európskou úniou je možno pre niekoho dobrá politická zábavka, ale že má v skutočnosti nedorozumenie následky. Lebo Európa národných štátov, ako si ju predstavujeme a za akú údajne bojuje Le Penová

Šoky 4

TEODOR KRIŽKA

presne z tých istých “zločinov”! Alebo im je bližší kult Stalina?

Keby sme sa dostali do sféry vplyvu súčasného Ruska podľa Putinových predstáv o Jalte 2.0, národné a vlastenecké strany by nieže v parlamente nezasadali, ale sedeli by kolektívne v base.

Preto postoje k ruskej agresii voči Ukrajine a vôbec celý vnútropolitický vývoj v Rusku, ktorý sa u nás toľkí pokúšajú pripisovať na vrub Západu, považujem za nemiestne, resp. ako prejav schizofrénie. Kritika Západu nemá a nemôže mať nič spoločné s kolaboráciou s dedičom ZSSR, ktorý nás “oslobodil” do vyhnanstva, do PTP, do väzenia a hlavne na stratu štátnosti a teraz hľadá ušľachtilé mimikry pre pokračovanie imperiálneho šovinizmu.

S obdivom pozorujem jasnozrivosť poľskej diplomacie a diplomacie pobaltských štátov, naostatok aj Ukrajiny, že sa jednoznačne zorientovali v machivallistických ťahoch Putina. Práve Západu to trvalo dvadsať rokov, kým začal chápať narastajúcu drzosť Putina, ba až povýšenecký cynizmus, hoci mu Putin vysielal celé kopy signálov. A nielen, minimálne ostatných pätnásť rokov svojej vlády salámovou metódou postupne likvidoval akúkoľvek spoločensko-politickú diskusiu, až zaplavil ruský informačný priestor nekonečnými variáciami jednej a tej istej propagandy, takej podobnej na tú z nacistického Nemecka.

Od začiatku vojny proti Ukrajine niet pochýb, že Putin je reinkarnácia Stalina a Hitlera, a že si zaslúži nielen izoláciu, ale aj porážku.

Nie Ukrajina potrebuje denacifikáciu, ale práve Rusko musí prejsť dekomunizáciou a deimperializmom, nech už nosí akúkoľvek farbu. Niet totiž rozdielu medzi pravoslávím vedeným agentom KGB Gund'ajevom, nazývaným patriar-

chi Orbán, bude možná až potom, keď Rusko prestane byť hrozbou. A tou prestane byť vtedy, keď putinizmus skončí pred medzinárodným súdom.

Rusko sa na Ukrajine nezaťaví, pokiaľ nedosiahne poľskú hranicu - vyhlásil podpredseda Štátnej dumy Tolstoj, pravuk slávneho klasika, autora svetového románu Vojna a mier. Nuž, želaniu nielen pána Tolstého, ale celej jeho krajiny treba kolektívnym úsilím urobiť koniec. Hlavne Slováci by si to mohli uvedomiť, kým je čas, lebo Slovensko v ruských predstavách nie je nijakou prekážkou. Využívajú iba príležitosť vytrhnúť ďalšiu tehličku z európskej jednoty. Tým naša rola končí.

Ruské imperiálne koncepcie sa rodia dlhodobo v Izborskom klube okolo spisovateľa Prochanova a novinára Zavtra (Zajtra). Nájdete v ňom kadekoho, od stalinistu Starikova, ktorého tak milujú niektorí slovenskí vlastenci z okolia Harabina, ale aj iní, cez filozofa euroázijsťva Alexandra Dugina, syna generála KGB, po Medinského, bývalého ministra kultúry, dnes šéfa vyjednávacej skupiny na mierových rozhovoroch s Ukrajinou. Tam sa rodi ten šialený guláš nápadov Putina, o ktorom je známe, že nerád číta knihy, dokonca nepoužíva internet. Občas sa mu práve preto prihodí konfúzne situácie v priamom prenose. Napr. v živom rozhovore so žiakom základnej školy, ktorý poprosil prezidenta, aby sa mu “podpísal” na jeho osobnú internetovú stránku, Putin niekoľkokrát podráždene zaragoval. Nepochopil, že “podpísať sa” neznamena zanechať podpis, ale prihlásiť sa na odber chlapcových statusov...

Svet je vo veľkom nebezpečenstve. Pokuso revanš za prehratú studenú vojnu a rozpad ZSSR, buď povedie k totálnej porážke Putina, alebo ku krachu Západu.

75 rokov od popravy prezidenta Dr. J. Tisu

Proces s Dr. Jozefom Tisom pred Národným súdom sa skončil 19. marca 1947 a rozsudok mal byť vynesenej do tridsiatich dní. Očakávalo sa, že prevládajúci vplyv komunistických a protislovenských síl presadí trest smrti. Zároveň sa však dúfalo, že prevládne zdravý rozum a zmysel pre spravodlivosť a výrok súdu Dr. Tiso nebude krutým aktom politickej pomsty.

Po skončení súdneho pojednania na viacerých miestach došlo k ľudovým prejavom sympatií voči súdenému prezidentovi. Taká demonštrácia sa odohrala napríklad v Novom Meste and Váhom. Štátne zastupiteľstvo v Trenčíne referuje o nej takto: „Dňa 19. marca medzi 18. a 19. hod. zhromaždilo sa pred rímskokatolíckou farou v Novom Meste n. Váhom asi 150 – 200 ľudí z Nového Mesta a z obce Mnešice, ktorí chceli manifestovať proti odsúdeniu Dr. J. Tisu. Tejto manifestácie sa zúčastnili aj Egon Adamica a Juraj Janošovský, študenti gymnázia v Novom Meste n. Váhom Tito sú dôvodne podozriví, že mali účasť na organizovaní tejto protištátnej manifestácie...”

Iná veľká demonštrácia „za oslobodenie Dr. Jozefa Tisu“ sa udiala v Piešťanoch. Tu sa policii nepodarilo rozohnať zástupy demonštrantov a museli si privolať na pomoc vojsko. V tejto súvislosti

bolo zavedené trestné pokračovanie proti Vojtechovi Žilinčanovi, pápežskému komorníkovi a dekanovi v Krakovanoch. Zaistených bolo vyše 40 osôb.

V dňoch 20. a 21. marca 1947 prebiehali demonštrácie za Dr. J. Tisu v Chynoranoch. Po drastickom zásahu polície zaviedlo Štátne zastupiteľstvo v Nitre trestné pokračovanie proti Štefanovi Magdolenovi a deviatim spoločníkom a proti Pavlovi Chrenkovi a 13 spoločníkom „pre zločiny vyhrobovania trestného činu“.

Mnohé zodpovedné politické kruhy – organizácie i jednotlivci, doma i v zahraničí – sa prihovárili za miernosť a ohľaduplnosť. Medzi nimi bol aj zbor biskupov Slovenska, ktorý sa obracal osobitnou výzvou na všetkých vedúcich predstaviteľov politického života v Prahe a na Slovensku (ministrov, povereníkov, členov parlamentu a Slovenskej národnej rady). Apeloval na ich svedomie a pripomínal im, že rozhodnutie Národného súdu a ich postoj k nemu (v prípade, že by bolo treba posudzovať žiadosť odsúdeného o milosť) bude mať kritický dopad na budúci vývoj politického života v Republike, osobitne na vzájomné vzťahy medzi českým a slovenským národom. Text tejto výzvy – v podobe listu, ktorý v mene biskupov Slovenska rozosielať tr-

navský apoštolský administrátor, biskup Pavol Jantausch – znel (citujem verziu poslanú prezidentovi Dr. Benešovi):

Slovutný pán president!

Z poverenia biskupského zboru Slovenska a v jeho mene úctivo prosím, aby ste ráčili udeliť milosť Dr. Jozefovi Tisovi, ak by bol Národným súdom v Bratislave na smrť odsúdený. Ide nám všetkým o to, aby v našej veľkých obeťami obnovenej Republike sa pomery čím skôr konsolidovali, aby pri náboženskej znášanlivosti spolupráca našich dvoch národov bola čím užšia a plodnejšia v budovateľskom diele nášho štátu. Tieto naše snaženia prípadnou popravou Dr. Jozefa Tisu boli by na Slovensku v základoch otrásené a nevieme, kedy by sa takto vzniklá trhlinka mohla preklenúť. Naproti tomu, udelenie milosti Dr. Jozefovi Tisovi by boli slovenskí katolíci vo vernosti k štátu ozaj posilnení.

Celý biskupský zbor je presvedčený, že Vaša Excelencia svoje právo ako hlava štátu použije v dobro nášho národného a štátneho života a udelí milosť v prípade na smrť odsúdenému Dr. Jozefovi Tisovi

Ostávam s prejavom hlbokej úcty. Dr. Pavol Jantausch, biskup

Ako vieme, prosba slovenských biskupov, ako aj všetky ďalšie prosby a intervencie padli

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné, z ktorého príjem je predsa len o málo väčší ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

na neúrodnú pôdu a žiadosť na smrť odsúdeného Dr. Jozefa Tisu bola zamietnutá. Jeho žiadosť o milosť postúpilo Predsedníctvo SNR bez vyjadrenia vládny orgánom v Prahe. Pražský parlament sa ňou zaoberal 16. apríla 1947. Z celkového počtu 23 členov vlády bolo na tomto historickom zasadaní prítomných 19. Z nich za udelenie milosti hlasovalo iba šesť. Trinásť sa vyslovilo proti udeleniu milosti.

Prezident Beneš bez váhania potvrdil rozhodnutie vlády ešte v ten istý deň (t. j. 16. apríla 1947), týmto krátkym, krutým a tragicky nemilosrdným vyhlásením:

„Vláda ve své schůzi dne 16. dubna 1947 usnesla nedoporučiti, aby Josefu Tisovi, odsouzenému Národním soudem v Bratislavě rozsudkem ze dne 15. dubna 1947 k trestu smrti, byla udělena milost. Vzhledem k tomuto usnesení vlády milost neuděluji.“

Odmietnutie milosti oznámil odsúdenému Dr. J. Tisovi člen senátu Národného súdu Ľ. Benada ráno dňa 17. apríla s dodatkom, že poprava bude vykonaná nasledujúceho dňa, 18. apríla o 5. hod. ráno. Dr. Tiso prijal správu pokojne a vyrovnané. Ostávajúci osemnásť hodín svojho pozemského života strávil v spoločnosti kapucínskeho pátra Hilára, svojich najbližších príbuzných a nakrátko aj svojich obhajcov.

Dr. Tiso vyslovil žiadosť, aby jeho mŕtvolu pochovali v Bánovciach, kde pôsobil ako kňaz takmer dvadsať rokov. Jeho brat, profesor Ján Tiso, farár v Trenčianskych Tepliciach, úradne požiadal 19. apríla 1947 „povereníctvo pre pravosúdie (správne: spravodlivosti – F. V.) o vydanie mŕtvy nebohého Dr. Jozefa Tisu s cieľom pochovania v jestvujúcej rodinnej hrobke vo Veľkej Bytči“. Ale v čase, keď Ján Tiso podával túto žiadosť, mŕtvola Dr. Jozefa Tisu bola už tajne pochovaná na Martinskom cintoríne v Bratislave. Obrad sa konal v noci zo z 18. na 19. apríla a o pohrebe je v archívoch Povereníctva spravodlivosti táto správa: „Zápisnica spísaná na verejnom cintoríne v Bratislave dňa 18. apríla o 1 hod. vo veci pochovania mŕtvy Dr. Jozefa Tisu.

Pohreb bol vykonaný vo vyššie označenom čase na verejnom cintoríne v prítomnosti rímsko-katolíckeho farára, pátra saleziánov Jozefa Staša, ktorý vykonal pohreb podľa obradov rímsko-katolíckej cirkvi s príslušnými ceremóniami.

Totožnosť mŕtvy Dr. Jozefa Tisu pred uložením do hrobu po otvorení rakvy bola osobne na vlastné oči zistená úradne pánom Jánom Novomeským, prokurátorom Štátneho zastupiteľstva v Bratislave, a pánom Jánom Hrivňákom, správcom Vážnice Krajského súdu v Bratislave, ktorí túto skutočnosť dosvedčujú.

Na to bola truhla zavretá a v prítomnosti vyššie uvedených úradných osôb zahrabaná, čo svojimi podpismi potvrdzujú.

V Bratislave, dňa 19. apríla 1947 o 1. hod.“ (Nasledujú vlastnoručné podpisy J. Novomeského, J. Hrivňáka a J. Staša).

Správu o poprave Dr. Jozefa Tisu oznámili verejnosti v ranných

hodinách dňa 19. apríla. Oznámenie vyvolalo na Slovensku silnú ozvenu, na ktorú tí, čo ju prežívali, nikdy nezabudnú. Policajnými opatreniami sa podarilo predísť masovým demonstráciám, ale ľud našiel spôsoby, ako prejaviť svoj smútok a vzdor. Rozozvučali sa zvony, ľudia nosili čierne pásky na rukávoch, slúžili sa zádušné sv. omše, objavili sa letáky a nápisy atď.

Hlavnými vinníkmi Tisovej násilnej smrti boli komunisti, ale hnev ľudu sa obrátil aj proti vedeniu Demokratickej strany, ktorá nevedela presadiť svoju autoritu na Slovensku a presvedčivo tlmočiť cítenie Slovákov v Prahe. Členovia Demokratickej strany masovo zo strany vystupovali a asi 40 000 odberateľov tlačového orgánu strany, denníka „Čas“, zrušilo svoje predplatné. Vo vedení strany došlo k ďalšiemu vyostreniu vzťahov medzi katolíckym a evanjelickým krídlom. Strana stratila dôveru členov a od mája 1947 pôsobila už len zo zotrvačnosti. Jej činnosť sa obmedzovala iba na sebazáchranne akcie jednotlivcov alebo úzkych skupín.

Kým oficiálna tlač a oznamovacie prostriedky vykresľovali Dr. Tisu ako najväčšieho nepriateľa národa, v tom istom čase ľud zahrňoval svojho popraveného prezidenta toľkými prejavmi úcty a oddanosti, akých sa hádam nikomu v dejinách národa ešte nedostalo. Obyčajní ľudia, dedinčania i mešťania, inteligencia, duchovenstvo... všetci svojím spôsobom ukazovali svoj podiel na národnom smútku.

Aj napriek tomu, že vláda a polícia prísne trestali každý takýto akt súcitu, nebolo možno tieto prejavy zamedziť; keď ich potlačili na jednom mieste, spontánne sa vynorili na druhom. Úradné záznamy o nich sa zachovali v archívnych fondoch ako usvedčujúci materiál a ich čítanie naplňa človeka hrdosťou i obdivom nad tým, ako sa náš ľud nedal oklamať falošnou propagandou, ale ukázal, že vie odplácať vernosť za vernosť. Niekomu sa tieto akty vernosti môžu zdať zbytočné, pretože Tisovi pomôcť nemohli a autorom i šíriteľom iba poškodili. No vždy v nich treba vidieť dôstojnú hrdosť nepokoreného národa, túžiaceho narovnať zhrbený chrbát.

Nie pomstivé činy, nenávisť, opojenie z moci a oportunistické prisluhovanie nepriateľom národa, ale tieto zakázané, zaznávané, nenávidené a prísne trestané činy pospolitého ľudu zachránili česť a dobré meno nášho národa.

Nešlo tu o revolučné akcie, ale často iba o jednoduché, ľudské prejavy nesúhlasu nad znásilňovaním spravodlivosti. Takéto prejavy slobody myslenia a konania sa nikde v slobodnom svete netrestajú. V súdnych spisoch Štátneho zastupiteľstva a Povereníctva spravodlivostisa nachádzajú o nich početné záznamy. Pokladám za vhodné uviesť aspoň niektoré z nich.

- Je tam prípad učiteľa Jozefa Škvareninu, rodáka z Bošian, ktorý bol potrestaný za to, že „od 8. do 23. apríla 1947 nosil čiernu pásku na golieri kabáta na znak smútku za Dr. Tisom“.

- Kňaz Pavol Mikula z Oravskej Lesnej, bol stíhaný za to, že „dňa 20. apríla vyhlásil z kazateľnice, že dňa 22. apríla o 8. hod. bude slúžiť sv. omšu za nebohého Dr. J. Tisu, aj ju odsľúžil“.

- Robotník Rudolf Šimo z Korytného napísal dňa 20. marca 1947 na bránu heslo „Nech žije Dr. Tiso! Sláva mu!“, za čo bol 17. októbra 1947 odsúdený na dva mesiace väzenia.

- Traja mládenci zo Smižian boli obžalovaní z previnenia poburovania proti republike, ktorého sa dopustili tým, že „dňa 18. apríla 1947 v Smižanoch v nočných hodinách vyšli na vežu rímsko-katolíckeho kostola a tam trikrát vyzváňali na všetkých zvonoch na znak nesúhlasu s popravou Dr. J. Tisu, teda spoločne verejne poburovali proti republike“.

- Smutno-úsmevný je príbeh Jozefa Pavelčáka z Kežmarku, ktorý dňa 4. októbra 1947 zanesol krajčirovi K. Fiedlerovi na opravu svoje nohavice a zabudol, že v zadnom vrecku má text posledného odkazu Dr. J. Tisu. Fiedler to oznámil Štátnemu zastupiteľstvu, ktoré podalo na Pavelčáka trestné oznámenie Krajskému súdu v Levoči. A tak ďalej, a tak ďalej...

A na zakončení ukážka, ako videli situáciu protivníci Dr. Jozefa Tisu. Pplk. Július Viktory, prednosta zlopestného VII. oddelenia povereníctva vnútra, posielal svojmu šéfovi, gen. Mikulášovi Ferjenčíkovi, povereníkovi vnútra, dôvernú „situačnú správu“ o nálade medzi ľuďom a prejavmi, akými slovenská spoločnosť reagovala na dramatické udalosti v dňoch 19. a 20. apríla 1947. V správe sa uvádza:

Prevedenie rozsudku nad Dr. Tisom vyvolalo vo verejnosti veľké vzrušenie. Počiatočné poznatky potvrdzujú, že správa zapôsobila tak silným dojmom, že prívrženci Dr. Tisu boli ňou úplne zdrvení a len silným premáhaním nedávali najavo svoje pohnutie. Zvlášť silno zapôsobila správa v krajoch známych ako ľudské bašty. Muži chodili zarazení a ženy prejavovali plačom ľútosť nad osudom Dr. Tisu.

Po čiastočnom spamätaní sa

z prekvapenia začala medzi verejnosťou znovu šepkaná propaganda, v dôsledku čoho sa objavili rôzne falošné správy ohľadne vynešenia rozsudku a jeho prevedenia. Boli rozširované správy, že hlavný podiel na Tisovej poprave majú evanjelici a komunisti, ktorí dosiahli na rozhodujúcich a zodpovedných miestach zamietnutie amnestie Dr. Tisovi. Popredné miesto medzi týmito správami sú tie, v ktorých sa tiež obviňujú Česi, že sa miešajú do slovenských vecí a sami o nich rozhodujú.

V tejto súvislosti sa spomína činnosť českého Národného súdu, ktorý vraj súdi tak, aby nebol popravený ani jeden Čech, hoci jeho činnosť za okupácie bola aspoň takou, akú pripisujú Dr. Tisovi. Znovu sa spomína proces

politickými osobnosťami. Záplavy rôznych letákov, ktoré boli počas celého procesu rozširované, naznačovali, že sa vedie boj o osud Dr. Tisu. Tieto letáky mali dokumentovať, že sú tu sily, s ktorými treba počítať v prípade, že Dr. Tiso bude popravený.

Zdá sa však, že tieto sily boli precenené. Ich úlohou malo byť vzbudiť dojem stopercentného odhodlania bojovať za život Dr. Tisu. Tým sa mal vytvoriť tlak na Národný súd a konečne na SNR, aby ako Národný súd, tak SNR pod vplyvom tohto zdania rozhodol v prospech Dr. Tisu a tým v prospech celého ľudského hnutia, ktoré by takto bolo získalo znovu pôdu k svojej štátu nepriateľskej činnosti.

V poslednej dobe objavili sa náznaky určitého varovania ľudských elementov, ktoré bolo vyslovené ako vo vysielaci EQA, tak v niektorých článkoch denných novín.

Rovnako však začínajú okrem spomenutých falošných a zámerných správ rôzne akcie, ktoré dokumentujú, že poprava Dr. Tisu značí niečo takého, čo bude mať ďalekosiahly význam vo vnútropolitickom živote štátu, špeciálne pre Slovensko.

Letákové a rôzne akcie: Po čiastočnom spamätaní sa začala verejnosť prejavovať veľký záujem o pohreb Dr. Tisu. Medzi verejnosťou boli rozšírené správy, že Dr. Tiso bude pochovaný na cintoríne Sv. Martina v Bratislave. V dôsledku toho sa dňa 18. apríla 1947 zhromažďovalo na cintoríne občianstvo. Asi o 18. hod. dav vzrástol na 600 ľudí a bolo nebezpečenstvo, že dôjde k porušeniu verejného pokoja a poriadku. Jednotlivci vykrikovali rôzne heslá, v ktorých sa domáhali vydania mŕtvy Dr. Tisu. Dav bol však rozohnaný jazdeckým oddielom NB. Na mieste však zostalo asi 25 vysokoškôľákov, ktorí chceli vydržať a zúčastniť sa pohrebu za každú cenu. Boli však donútení k rozhodnutiu.

Dňa 19. apríla 1947 bola po celý deň na Sv. Martinskom cintoríne čulá frekvencia rôznych občanov, medzi nimi prevažne žien, ktoré sa snažili vypátrať miesto, kde bol pochovaný Dr. Tiso. Ženy niesli sviečky a vence, ktoré chceli uložiť na hrobe. Boli však zmätené, keďže hrob Dr. Tisu zostáva predbežne neoznačený, v dôsledku toho boli ozdobené niektoré čerstvé hroby v domnienke, že tam leží Dr. Tiso. Ináč bol v Bratislave úplný kľud, až na niekoľko osôb, ktoré boli zadržané pre verejné poburovanie. Na vidieku sa začínajú znovu rozširovať letáky, v ktorých sa útočí na komunistov, židov, Čechov a evanjelikov, ako by títo boli zodpovední za Tisovu smrť.

Bolo tiež zistené, že v niektorých kostoloch boli odbavované zádušné omše za Dr. Tisu. V Bánovciach n. B. sa rozozvučali v deň popravenia Dr. Tisu zvony. Táto akcia mala byť prevedená na celom území Slovenska, ale bola v počiatočných znemožnená.

pplk. Viktory, v. r.

Prednosta VII. Odboru

FRANTIŠEK VNUK

Niet pochýb o tom, že my Slovania sme povolani tvoriť jednu skutočnú rodinu národov. Sväté Písmo rodinu národov pokladá za subjekt, ktorý oslavuje Boha a slúži mu. Nielen jednotlivé osoby, ale aj rodiny, rody, národy a rodiny národov majú slúžiť a klaňať sa Bohu. Žalm 96,7 nás takto vyzýva: „Rodiny národov, vzdávajte Hospodinovi, vzdávajte Hospodinovi slávu a moc!“ V tejto službe je naša kráľovská veľkosť.

My Slovania máme spoločné korene, nielen biologické, ale hlavnejazykové, kultúrne a duchovné. A tie sú spojené s víziou a evanjelizáciou svätých apoštolov Slovanov, Cyrila a Metoda a ich žiakov, ale aj s tým, ako ju naši predkovia prijali a vovádzali do života.

Toto cyrilo-metodské dedičstvo otcov aj v nepriaznivých okolnostiach v minulosti pomáhalo všetkým slovanským národom zachovať si vlastnú identitu a rozvíjať ju v dobrom smere. Na to poukázal pápež Benedikt XVI., keď povedal, že „cyrilo-metodská idea sprevádzala počas mnohých historických období slovanské národy, a umožnila im tak kultúrny, národný a náboženský rozvoj“ (Rím, 17. júna 2009). Rozvoj, a nie úpadok ako súčasné ideológie, ktoré škodia jednotlivcom, spoločnosti aj národom.

Cyrilo-metodská (CM) idea v 19. storočí inšpirovala Slovákov na založenie dvoch najväčších národno-kresťanských kultúrnych spolkov. Bez nich by sme dnes pravdepodobne boli všetci pomad'arčení a žili nie v Uhorsku, ale v Magyar-országu. Podnietení tou silnou CM ideou v roku milénia byzantskej misie sa spojili slovenskí katolíci a evanjelici a 4. augusta 1863 v Martine slávnostne založili Maticu slovenskú na čele s katolíckym biskupom Štefanom Moyzesom a evanjelickým superintendentom Karolom Kuzmánym. Aj Spolok svätého Vojtecha založený Radlinským v roku 1870 pôvodne mal niesť meno sv. Cyrila a Metoda. Ale maďarská vláda v Budapešti to nedovolila. Teraz však by sa to dalo ľahko napraviť, a mali by sme Spolok svätých Cyrila, Metoda a Vojtecha. A sv. Vojtech by sa určite nehneval, ale potešil v dobrej spoločnosti.

Andrej Radlinský sa mimoriadne pričinil o slovenskú kresťanskú formáciu Božieho ľudu, najmä o zachytenie a udržiavanie cyrilo-metodskej tradície svojou knihou „Nábožné výlevy“. V nej od r. 1850 (1. vydanie) do roku 1945 (19. vydanie) je táto modlitba k Sedembolestnej, ktorá zachytila starú ľudovú ústnu tradíciu – citujem jej časť:

„... na našom Devíne sa ozývala ... Tvoja úcta v našom národe, keď naši patróni, sv. Cyril a Metod, priniesli nám Slovo Božie a utiekali sa k Tebe, Pomocnica kresťanov... I rozšírili semeno Božie po celej Slovenskej krajine; stavali chrámy Tvojmu Synovi popri riekach Morave, Váhu, Nitre, Ipli, Hornáde i Hrone a vrúcny srdcom Ti spievali: Zdravas'! Keď ale hrob zakryl sväté telo Metodovo a naši otcovia ako siroty, ktoré stratili dobrého otca, slzami zmáčali devínsku svätú zem, vyrojili sa národy, žijúce v tme nevery, aby nás rozbili a dýkou nevery ranili naše kresťanské srdce“.

Svätí Cyril a Metod však na nás nikdy nezabudli. Najmä ich výz-

namné výročia boli v minulosti za totality – viac ako teraz! – rokmi duchovného prebudenia a veľkých milostí. Tak tomu bolo aj v r. 1968-69 na 1100. výročie schválenia slovenčiny ako bohoslužobného jazyka a smrti a testamentárnej modlitby sv. Cyrila, kedy sme mohli putovať aj do Ríma.

V tom požehnanom roku 1100. výročia blaženej smrti a modlitby sv. Cyrila za nás (+14. februára 869) nám sv. pápež Pavol VI. 2. februára 1969 poslal „Apoštolský list Antiquae nobilitatis – Starobylej vznešenosti“, adreso-

ložil, a všetko jestvujúce z nebytia v bytie si priviedol (Ž 102, 104), ty vždy vypočúješ tých, čo plnia tvoju vôľu, čo sa ťa boja a zachovávajú tvoje prikázania. Vyslyš moje modlitby a zachovaj verné ti stádo, nad ktorým si ustanovil mňa, nesúceho a neohodného služobníka svojho. Zbav bezbožnej a pohanskej zloby tých, čo sa ti rúhajú a zničia trojjazyčný blud. Zveľaď množstvom svoju cirkev, všetkých spoj v jednotu ducha učíň ich ľudom vyvoleným (1Pt 2,9 a 5,13), jednomyseľným v pravej viere tvojej a správnom vyznaní a vdýchni

„Moji drahí, zostávajte verní tomuto dedičstvu! Poznáajte ho stále lepšie, do hĺbky, vo všetkých životných rozmeroch, so všetkými dôsledkami pre osobný a spoločenský život! Žite podľa neho neprestajne, buďte mu verní, ochraňujte a zveľaďujte ho v tej istote, že ono je základom vašej duchovnej veľkosti a skutočnej kultúrnej výšky vášho národa. Nech vás v tom vedie príklad vašich svätých vierozvestov a ochrana Sedembolestnej patrónky Slovenska!“

Bez pochybnosti to bola výzva

pokroku európskeho kontinentu svojimi tradíciami a kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznávačmi, ako aj živými silami svojich nových generácií. Slovensko je povolané ponúknuť Európe predovšetkým dar svojej viery v Krista a svojej oddanosti k Panne Márii“.

A v pohodlnom pokoji nás nenechal ani pápež František. Pri svojej návšteve v Bratislave 13. septembra 2021 nám povedal:

„Ste deťmi veľkej tradície. Vaša náboženská skúsenosť má pôvod v kázaní a v službe žiarivých osobností sv. Cyrila a Metoda. Oni nás

Aj my nesieme vinu za nejednotu Slovanov

vaný biskupom a veriacim Československa. A v ňom osobitne slovanským národom CSR na čele s biskupmi, teda Slovákom, Moravákom, Čechom, Rusínom, prípadne ďalším dal veľmi dôležitú úlohu:

„To, čo bolo predmetom Cyrilovej modlitby, zachovajte ako vám zverený dedičný odkaz, o ktorého splnenie sa máte neustále usilovať! Hľadajte teda jednotu, dávajte prednosť jednoty, milujte jednotu, deň čo deň snažte sa ju budovať, zakorenenú v neporušiteľnom pokoji čistého svedomia s Bohom, v pokoji, ktorý prevyšuje každú predstavu a každú radosť. (29)

Naša myseľ zalieta ďalej: príklad jednoty, ktorý vy poskytnete, vyvýši sa ako zástava, za ktorej žiarivým povievaním iné slovanské národy pôjdu, ba pobežia po cestách pokoja k bratskému spojeniu v evanjeliu pokoja. (30) Myslíme na tú jednotu, ktorej túžba a dosiahnutie boli prvotným cieľom už od dávna slávených kongresov na Velehrade. (31)“

Žiaľ, napriek výzve Pavla VI. posledný unionistický velehradský kongres v júli 1936 ostal posledný. Odvtedy prešlo takmer 90 rokov a jednotu nám veľmi, veľmi chýba.

A čo bolo predmetom modlitby Pastiera Slovanov sv. Cyrila? Uvidíme z nej samej.

„Keď sa priblížila hodina, aby prijal pokoj večného odpočinku, Cyril pozdvihol ruky k Bohu a so slzami v očiach sa modlil:

„Pane Bože môj, ktorý si stvoril všetky anjelské chóry a netelesné sily, nebo si rozopál a zem si za-

im do srdca slovo tvojho prijatia za synov! (Gal 4, 5-6) Lebo je to tvoj dar, že si za hlásateľov evanjelia tvojho Krista prijal nás neohodných, no zaniatených konať dobré skutky a tebe milé činy. Ako tvojich odovzdávam ti tých, ktorých si mi dal. Spravuj ich svojou mocnou praviceou a ukry ich pod ochranu tvojich krídiel (Ž 61,5), aby všetci chválili a oslavovali tvoje meno, Otca i Syna i Svätého Ducha. Amen.“

Sv. Cyril k tejto modlitbe pridal obetu svojho života a Boh mimoriadne vypočul túto modlitbu a požehnal najväčšie dielo evanjelizácie a inkulturácie v dejinách – vyše polovice obyvateľov Európy, Slovanov. To dielo po jeho smrti uskutočnili svätí apoštoli a učelia Metod, Gorazd, Kliment, Naum, Angelár, Sáva a ich ďalší spoločníci a mnohí žiaci v 9. až 11. storočí.

Aj dnes sú potrební pre novú evanjelizáciu takí nositelia cyrilo-metodskej jednoty a ohňa Svätého Ducha. Nielen Pavol VI., ale ešte viac prvý slovanský pápež Ján Pavol II. už od začiatku svojho pontifikátu nám to veľakrát pripomínal. Dňa 31. decembra 1980 povýšil sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy a v roku 1985 dal im titul „Apoštoli Slovanov – Slavorum Apostoli“, v rovnomennej encyklike. A pri návšteve Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme 8. novembra 1981 za účasti 4 biskupov a 40 slovenských kňazov mal veľmi podnetnú homíliu o cyrilo-metodskom dedičstve. Ukončil ju touto plamenou výzvou:

pre všetkých slovenských kresťanov, osobitne pre katolíkov, na čele s biskupmi, kňazmi a ďalšími pracovníkmi v oblasti kultúry, školstva a výchovy. Podobné výzvy sa potom opakovali pri takmer všetkých stretnutiach Jána Pavla II. s nami na Slovensku alebo v Ríme.

Pri svojej prvej návšteve Slovenska, 22. apríla 1990 na letisku Bratislava – Vajnory, pred vyše polmilionovým zhromaždením, nám Ján Pavol II. povedal:

„Pamätajte, že súladnú stavbu možno postaviť len vtedy, keď sa bude budovať na predtým položených základoch a podľa už vopred pripraveného projektu. Základy vašej kultúry položili svätí Cyril a Metod; oni naznačili aj hlavné rysy projektu budúceho vývoja. Tento projekt má svoje meno: Ježiš Kristus! Nebojte sa Ježiša Krista! On je vašim skutočným priateľom, on vás nikdy neopustí.“

Táto výzva akoby ozvenou slov sv. Pavla z listu Efezanom 2, 20-22: „Ste postavení na základe apoštolov a prorokov; hlavným uholným kameňom je sám Kristus Ježiš.“ Tími apoštolmi a prorokmi pre nás Slovákov sú Apoštoli Slovanov, sv. Cyril a Metod. A to musíme viať vážne, ak chceme byť autenticky slovenskí a zvrchovaní.

Pri našej ďakovnej návšteve 9. novembra 1996 v Ríme nám sv. Ján Pavol II. povedal:

„Drahí bratia a sestry, Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte! Je povolané veľmi významne prispieť k pravému

učia, že evanjelizácia nie je nikdy jednoduchým opakovaním minulosti. Potrebujeme tvorivosť Evanjelia.“

Prenesme sa teraz do prítomnosti a pozrime sa, čo sme urobili s týmito prorockými plamennými výzvami ako sme sa pričínili o budovanie jednoty Slovákov a Slovanov. Jednota Slovákov a jednota Slovanov? Aký veľmi smutný obraz! A bolestné trhliny, v ktorých namiesto bratstva sú nezahojené rany, nedôvera, ba i nenávisť a teraz na Ukrajine aj tečúca krv. A diabol sa teší ... Aj jeho ľudskí sluhovia... A aby toho utrpenia a krvi bolo ešte viac, vyrábame, dodávame a hromadíme zbrane tam, kde najľahšie môže z malého ohňa vzbĺknúť obrovský požiar a zničiť milióny životov z Ukrajiny, Ruska a ďalších krajín, ako na to nedávno kriticky poukázal aj pápež František:

„Opravdivou odpoveďou na vojnu nie je ďalšie vyzbrojovanie, ďalšie sankcie, ďalšie politicko-vojenské spojenectvá, ale iné chápanie, iný spôsob spravovania sveta, necerť zuby.“

Dňa 14. februára 2022 o 5. ráno prostredníctvom Gizely Cardi v Trevignano Romano pri Ríme Pán Ježiš na súčasnú duchovnú a geopolitickú situáciu povedal: „Moji milovaní, táto noc je veľmi temná. Temnota zostúpila na celú zem a vy maličkí a bezbranní voči tomu nič nezmôžete; len sa modlite. Otče náš k nášmu Otcovi, aby ste to všetko zvládli. Dnes v noci sa stalo to najhoršie, čoho mohlo byť moje srdce svedkom. Hlavy štátov nezaujali postoj v mojom mene a preto vaše utrpenie bude veľké.“ Na in-

ternete sme zistili, že 14. februára v noci bolo v Berlíne stretnutie hláv štátov G7, na ktorom prejednávali žiadosť Ruskej federácie o bezpečnostné záruky.

Aj my nesieme vinu za súčasnú bolestnú nejednotu Slovanov a za to, čo nám hrozí. Veď sme nevzali vážne prorocké výzvy pápežov a nepostavili sme súladnú stavbu ani slovenskej jednoty, ani všeslovanskej jednoty. A to napriek tomu, že spolu s Moravákmi sme potomkami a dedičmi jediných priamych adresátov misie sv. Cyrila a Metoda, našich predkov Slovanov, a je to teda predovšetkým naša úloha a zodpovednosť. Môžeme sa biť do pŕs a volať: „Mojavina, moja vina, moja preveľká vina! A je to aj hanba zodpovedných, ale i nás ostatných spoluzodpovedných!

Nás Slovákov zviazala k jednote osvedčenej históriou aj Preambula našej Ústavy:

„My, národ slovenský, pamätajúc na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov a na stáročné skúsenosti zo zápasov o národné bytie a vlastnú štátnosť, v zmysle cyrilo-metodského duchovného dedičstva a historického odkazu Veľkej Moravy, ... uznášame sa ...“

Prečo sa ňou neriadime? Spamätáme sa ešte a zobudíme? Istotne, ale: „Nie silou ani mocou, ale mojím Duchom, hovorí Hospodin Zástupcov“ (Zachariáš 4, 6). A potom sa splniavetmi dobré proroctvá o nás Slovákoch a o Slovanoch a nastanú lepšie časy.

Modlitba a vízia Ľudovíta Velislava Štúra:

„Ó, svätá cirkev našich otcov, ktorá si prvá kresťansky požehnala naše kmene z výšky devínskeho (V cyrilo-metodskej dobe súčasný Velehrad ešte neexistoval a hlavným Veľgradom celej Rastislavovej a Svätoplukovej ríše bola Dovina – Devín. - pozn. autora) Velehradu, Nitry a Vyšehradu a raz si už aj bola pripravená duchovne spojiť a zjednotiť celú rodinu našich národov. Ó, vráť sa k nám! Pozdvihni naše srdcia k Večnému a posilni nášho ducha, aby mohol uskutočniť svoje veľkolepé poslanie. Takmer všetky naše kmene, Česi rovnako ako Slováci, Poliaci aj Chorváti boli už v tvojom lone, ty, matka Slovanov, a len keď sem vtrhli cudzinci, aby nám vládli, vyhnali ťa ... Panstvo cudzích ťa podkopáva ešte dnes všade tam, kde má na teba dosah, ale padne

skôr, než ty.“ (L. V. Štúr, „Slovanstvo a svet budúcnosti“).

Proroctvo svetoznámeho turického pastora Dávida Wilkersona:

Vo svojej prednáške o prorokovi Danielovi 20. septembra 2003 v Bratislave povedal: „Boh hovorí, že používa, čo je v očiach sveta bláznivé, aby zahanbil to, čo je múdre. On si nepoužije ten mocný národ, čo je v Amerike. On si použije mnoho malých národov, ako je práve aj tento. Ja to viem, som si v tom istý.“ Ba povedal aj tieto slová: „Táto krajina – hovorím vám to teraz ako proroctvo – je kľúčovým národom. Je to malá krajina. ... Ale v pohľade na to, čo Boh chce urobiť v Európe, je slovenský národ kľúčový.“

Proroctvo dané v našom malom spoločenstve:

Podobnú víziu o nás dáva nám Svätý Duch poznať aj v niektorých spoločenstvách. Dňa 26. januára 2010 Pán Ježiš nadiktoval list lásky svojmu slovenskému ľudu (skrátенý):

„Vyjdí zo seba, môj slovenský národ, a prines, čo očakávam od teba: vieru – palicu sveta! Nie na potrestanie, ale na riadnu obrodu nových sídc, túžiacich po mne (pozn.: ako Mojžiš mal Božiu palicu, tak máme mať aj my – vieru). Mne je prichystaná sláva cez moje milované Slovensko. Som Ten, ktorý som! Som Všetko! A všetko zostane tak, ako ja chcem. Amen.“

„Boh pokoja prechádza národmi a vyberá si spomedzi nich svojich, aby boli pripravení ísť a odísť. S týmito národmi bude Pán bližšie spolupracovať. ... vyberie si aj Slovensko. Je to triumfálny pochod.“

„Slovensko – cez teba prechádza dravý prúd rieky nevery – ale ešte stále existujú silné brehy, aby sa voda neprevalila cez ne. Amen. Po samý okraj brehov dovolím, aby sa naplnilo koryto rieky. Viac nie. Amen.“

Odkaz nemeckej stigmatizovanej mystičky pre Slovanov:

Dňa 15. októbra 1948 Kristus Pán Terézii Neumanovej nadiktoval tento odkaz pre Slovanov: „Svoje požehnanie dám Slovanom a Slovania, hoci mnohí z nich dnes blúdia, lepšie ho prijmú a prinesú viac ovocia. Budú mojím opravdivým ľudom, ľudom Slova Predvečného a pochopia moje učenie a stanú sa poslušnými.“

Je veľmi symbolické, že sa voláme Slováci a Slovania a naša kultúra začala, keď sme dostali slovenké písmo – hlaholiku (r. 863) a sv. Konštantín Cyril ním napísal prvú vetu zo začiatku Evanjeliára v slovenčine: „Iskony bā Slovo i Slovo bā u Boga i Bog bā Slovo ... Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh“ (Jn 1, 1) – najhlbšie slová Písma. Sme národ Slova, Slova Predvečného – vyvolený pred všetkými vekmi, dokonca pred stvorením sveta. Apoštol Pavol za túto našu veľkosť, ktorú máme skrze Krista – Večné Slovo, ktoré sa stalo človekom, zvelebuje Pána Boha:

„Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás v Kristovi požehnal všetkým nebeským duchovným požehnaním. Veď v ňom si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske; on nás

podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predučil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi a chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi“ (Ef 1, 3-6).

Pochopíme a prijmeme túto darovanú veľkosť a vyvolenie? A zahoríme úprimnou túžbou stať sa svätými a nepoškvrnenými v láske? Pán Boh nám prichádza na pomoc v tomto mimoriadnom a náročnom čase väčšími skúškami a súženiami, ale aj veľmi veľkými milosťami.

Na začiatku pandémie 3. novembra 2020 sme dostali slovo: „Toto je tá očista. Teraz horí pšenica i kúkoľ. Potom bude horieť iba kúkoľ. A potom nastane jar Svätého Ducha a jeden ovčinec a jeden pastier – jednota Cirkvi“ (Jn 10, 16).

O rok neskôr, v októbri 2021 sa prihovril Boh Otec: „Pán je medzi vami a znovu zostúpi na Zem, aj keď očiam neviditeľným spôsobom, aby naplno vykonal to, čo je napísané v Evanjeliu: „V ruke má vejačku, vyčistí humno, pšenicu si zhromaždí do sýpek, ale plevy spáli v neuhasiteľnom ohni“ (Mt 3, 12). Teraz začína veľké dielo očisťovania mojím Synom, ktoré sa ukončí všeobecným súdom na konci časov. On chce, aby sa jeho Cirkev v tomto diele k nemu pričlenila. Preto sa máte vy ako prví očistiť, aby ste boli celistvými nástrojmi v jeho rukách. Dajte sa preto Ježišom stvárniť krok za krokom a deň za dňom bez obáv, ale s plnou dôverou, že Božia láska vás nikdy nezraní, ale vás očistí, aby ste žiarili jeho svetlom“ (viac v knihe: Viera Nemcová: Proroctvá a znamenia. Združenie Jas, Zvolen 2022, s. 48, vierka.jas@gmail.com).

Počnúc pandemiou prežívame čas očisty a žatvy. Jeho vrcholným bodom podľa viacerých proroctiev má byť Varovanie či Veľké varovanie či Druhé Turíce – akési mystické osvietenie duše, podobné ako v klinickej smrti, v ktorom človek spozná lásku Boha k sebe a svoj stav a obráti sa plnšie k nemu. Tento veľmi silný zážitok Božej lásky bude predchádzať viditeľný kríž na oblohe. Je rozumné pripravovať sa na to pokánim a modlitbou.

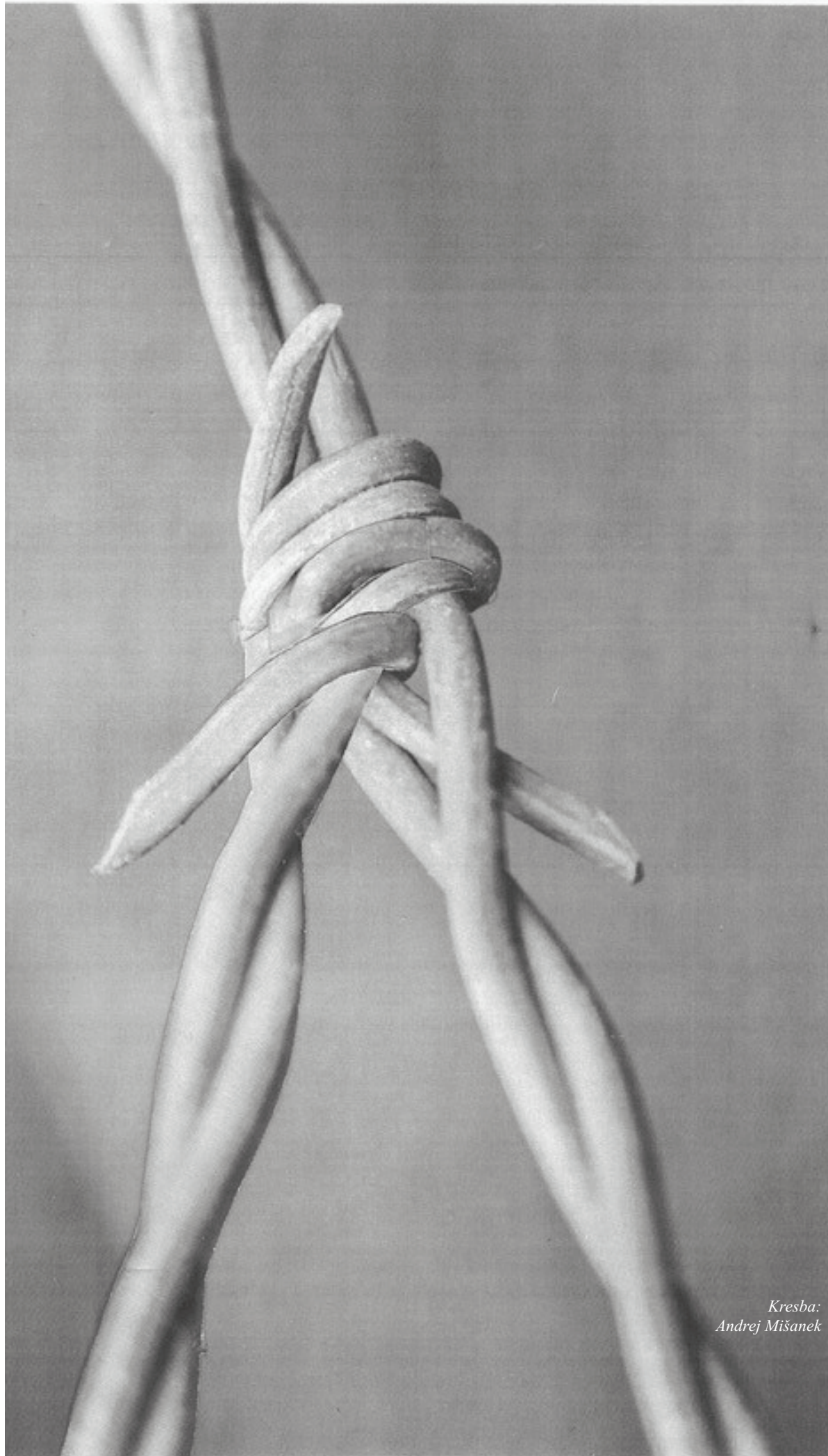
A na záver dve praktické výzvy užitočné pre jednotu, prvá od apoštola Petra a druhá od Žalmistu:

„Odložte teda všetku zlobu a každú lešť, pokrytectvo, závišť a každé ohováranie ... keď ste okúsili, aký dobrý je Pán. Prichádzajte k nemu, k živému kameňu ... a dajte sa vbudovať aj vy ako živé kamene do duchovného domu, do svätého kňazstva ...“ (1Pt 2, 1.2-4). Vo viere, bázni, pokore, úprimnej vzájomnej láske a jednote, v duchu svätých Cyrila a Metoda. To je naša pravá slovanská cesta.

Výzva od Žalmistu (Ž 66, 16-18): „Poďte sem a počúvajte, všetci citelia Boží, vyrozprávam vám, aké veľké veci mi urobil. Moje ústa ho vzývali a môj jazyk velebil. Keby som sa v srdci upriamril na nepravosť, Pán by ma nevyslyšal. Ale Boh ma vyslyšal, všimol si hlas mojej vrúcnnej modlitby.“

A tak sa modlime ako Žalmista a bojujme. S Predvečným Slovom určite zvíťazíme!

VÁCLAV KOCIAN

Kresba:
Andrej Mišanek

Ten, kto zostúpil do hlbín duše

Jeho meno je známe širokej verejnosti, ale už menej ľudí prečítalo niečo z jeho geniálnych kníh, či dokonca vedia niečo o jeho osobnom živote. Autor románov *Zločin a trest*, *Idiot*, či *Bratia Karamazovi* bol už za svojho života pokladaný v Rusku, aj v Európe za proroka, ktorý azda najviac zo všetkých mysliteľov dopodrobna zmapoval odvrátenú stránku duše človeka, ale aj liberálnej civilizácie, ktorá bola v 19. storočí na vzostupe. Vari niet seriózneho autora vo svete, ktorý by s Dostojevským nevedol polemiku, či nevenoval mu aspoň zmienku. V Rusku sa k nemu odvolávajú príslušníci všetkých kultúrno-politických smerov. Sám však nebol slavjanovilom, tobôž nie západníkom, hoci akceptoval v oboch táboroch obohacujúce hodnoty pre Rusko a Európu. Najkomplexnejší v analýze je Nikolaj Berďajev, ktorý v knihe *Svetonáhľad Dostojevského* poukazuje na permanentný odkaz tohto veľikána. Ak pochopíme, o čo išlo Dostojevskému, dokážeme sa zorientovať v prázdnote duše moderného a postmoderného človeka, ktorý nechal zomrieť v sebe Boha. Pochopíme aj nekončiace sociálno-politické experimenty, ktoré nás šokujúco sužujú v týchto časoch. Veď román *Diablom posadnutí* (Besi) je nielen dokonalou anatómiou temnoty mysle komunistického revolucionára a predpoveďou nástupu totality komunizmu, ale hodí sa aj pre diagnózu nihilizmu dnešných liberálnych strojcov nového svetového poriadku.

Som presvedčený, že päť evanjeliových talentov, ktoré dostal, mu pomohla zúročiť jedna osudová udalosť, v ktorej sa odzrkadľuje sama podstata bytia. Dostojevskij sa zúčastňoval práce v diskusnom petrohradskom spolku (1845 – 1849) okolo M.V. Butašoviča-Petraševského, kde sa preberali aj možnosti uplatnenia západoeurópskych socialistických a sociálne utopistických učení pre ruské pomery. Krúžok „Petraševcov“ bol vyhlásený za protimonarchickú sprisahaneckú organizáciu a jeho členovia, vrátane Dostojevského, boli tvrdo potrestaní. V apríli 1849 bol ako 27-ročný mladý muž zatknutý a v decembri odsúdený na trest smrti zastrelením. Už stál na popravnom pódiu a tesne predtým, než ho mala usmrtiť guľka popravnej čaty, došiel kuriér, ktorý oznámil, že mu cár Mikuláš I. udelil milosť.

Dostojevskij vnímal túto milosť ako svoje nové zrodenie, a to i napriek tomu, že nebol prepustený na slobodu, ale bol deportovaný do sibírskeho Omska na nútené práce. Mesta zviazaného aj s československou históriou – legionármí i koncom nádeji admirála Kolčaka na víťazstvo nad bolševikmi v občianskej vojne. Z pracovného lágra bol Dostojevskij prepustený ešte pred vypršaním trestu, no v sibírskom vyhnanstve musel zostať až do roku 1859. V knihe *Zápisky z mŕtveho domu* (1861) popisuje svoje otravné zážitky a vykresľuje typy charakterov v týchto hrozných podmienkach. Tu sa zrodil majster analýzy duše. Opis snímania okov vzbudzuje zimomriavky: „Okovy spadli. Ja som ich zdvihol... Chcelo sa mi podržať ich v ruke, pozrieť

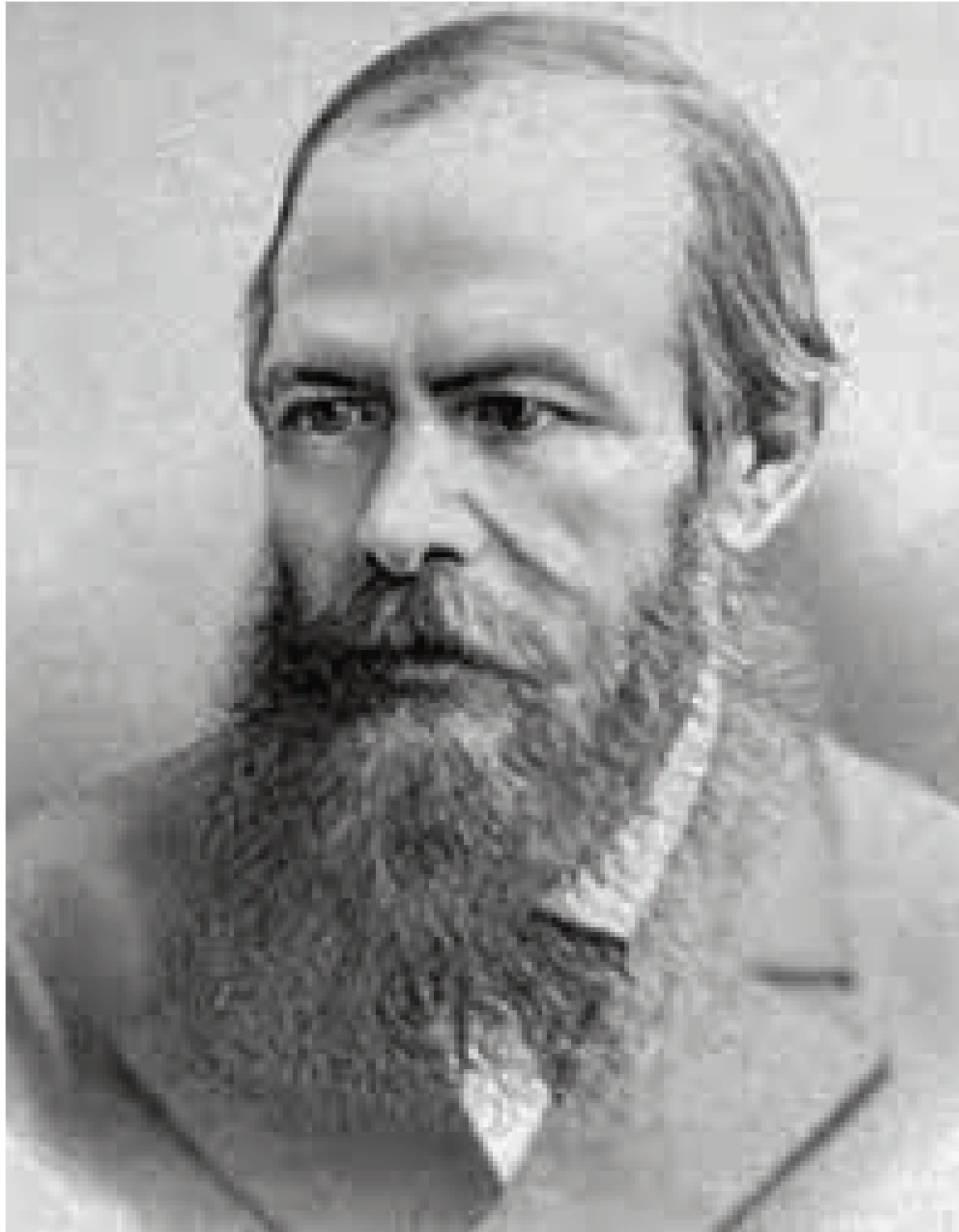
na ne ešte raz, naposledy. Žasol som teraz, že pred chvíľou boli ešte na mojich nohách. »Nuž s Bohom, s Bohom!« volali areštanti hrubým, ale akoby spokojným hlasom. Áno, s Bohom! Sloboda, nový život, vzkriesenie z mŕtvych. Aká to slávna chvíľa!“

Po návrate do Petrohradu, nasledovali roky nesmierne bohatej literárnej činnosti, počas ktorých rozvinul v sebe génia. Značnú časť života strávil na etapy aj v zahraničí. Na fasáde domu vo Florencii oproti Pallazo Pitti je umiestnená pamätná tabuľa, že tento veľký Rus tu pracoval na svojom románe *Idiot*. V ňom sa nachádza jedna z kľúčových viet jeho diela, rečou kniežaťa Myskina: „Krása zachráni svet“ – čo je vlastne program Evanjelia pre spásu hriechom znečistenej duše človeka a pospolitosti.

Epileptické záchvaty, ktoré sa prejavili vo väzení, neúspechy s vydávaním časopisov *Čas a Epoque*, neskoršia vášeň pre hazardné hry, mučivé stavy tiesne v jeho duši, úteky pred veriteľmi, smrť prvej manželky Márie Isejevovej v roku 1864 a zakrátko brata Michala, neaplnená láska k Apollinárii Suslovovovej – tento „diapazón umenšovania osobnosti“ bol daný do vienka spisovateľovi. Ten svojimi dielami podáva psychologicko-duchovnú autobiografiu, v ktorej sa nájde takmer každý čitateľ. Novela *Hráč* napísaná za necelý mesiac anticipuje epidémiu dnešných neuróz a psychóz z nedostatku zmyslu: gemblerstvo, workholizmus, narkománia, konzumpcia, apatia k životu a „selfizmus“ – nová mutácia sebeckta.

Až harmonické manželstvo od roku 1867 s Annou Snitkinovou, ktorú na rozdiel od predchádzajúcich žien zo svojich vzťahov, nikdy nezobrazil vo svojich dielach, znamenalo pre spisovateľa postupné upokojenie a stabilitu, hoci ešte raz musel emigrovať pred veriteľmi do Baden-Badenu. Po návrate sa usadil pri Ermitáži a v poslednom desaťročí žil pokojne. Úspešne vydával, tentokrát mesačník s poviedkami zo všedného života: *Spisovateľov denník*.

Veľkolepým a posledným románom *Bratia Karamazovi* sumarizuje svoje monumentálne myslenie, svoju religióznu filozofiu a psychológiu. Na postavách románu, z ktorých je osem tzv. jurodívych – bláznov pre Krista (1 Kor 1, 25 – 27) odhaľuje osnovné témy ľudského rodu v konfrontácii s „problémom Boha“. V Dostojevského tvorbe ma oslovujú tri okruhy vzájomne prepojených tém: problém ateizmu, problém slobody a problém moci. Autor pochopil, že vývoj od čias osvietenstva smeruje k najväčšiemu previneniu človeka – bohoborectvu s mnohými žalostnými konzekvenciami v XX. a XXI. storočí. Príbehy ruských postáv sú teda príbehom európskej

civilizácie, ktorá odmietla alebo nesprávne porozumela Bohoľudskému poslaniu Krista.

Ateizmus usvedčil z nekonzistentnosti a nepoctivosti: „Ráčili ste povedať, že všetko je dovolené, a ako chcete usporiadať svet bez Krista? Čím vy ateisti chcete spasiť svet? Akú cestu ste preň našli?“ (*Idiot*). Dostojevskij odhalil nielen vadné konzekvencie západného ateistického myslenia, ale aj jeho holú podstatu: totiž, že človek je ontologicky donútený existovať, a keďže svoju slobodu nechce podriaďovať Bohu, ktorého popiera – výsledok je svojvôľa ústiaca v samovraždu, či útek z tejto nutnosti do pseudoslobody zdanlivého výberu a spotreby a falošnej reality ohľupovania mysle a citov. Preto vraždy a samovraždy sú vyvrcholením sebadeštrukcie, ktorou trpí postindustriálna a nastupujúca informačná spoločnosť. Sebazabitím končí svoj život Kirilov (Besi). Nedokáže zvládnuť problém slobody a tým, že si berie život, myslí si, že dosiahol ab-

solútnu slobodu. Sebazničením končí život aj Dmitrij Karamazov. Jeho brata Ivana zase myslenie racionalizmu a človekobožstva dovedie až k pomäteniu mysle. Dostojevskij ukázal, že hoci samovraždou sa človek slobodne zabíja ako jedinec, no nedokáže zrušiť život a zákony života, ktoré pokračujú aj po smrti individuality.

Otázky slobody rieši aj v stati *Veľký Inkvizitor* svojho posledného románu. V príbehu fiktívneho dialógu kardinála – inkvizítora, ktorý navštevuje tajne Krista vo väzení, Božiemu Synovi vytýka, že dal človeku slobodu, a ten ju má naplniť v láske a v rozhodovaní, pretože je stvorený na Boží obraz. Kardinálovi sa to nepáči, pretože Kristus tak kazí cirkevným a svetským potentátom ich apetít po ovládaní človeka: „Ó, my ich presvedčíme, že len vtedy budú slobodní, keď sa vzdajú svojej slobody v náš prospech, nám sa pokoria.“ Niet doteraz hlbšie a precíznejšie spracovanej témy ontológie moci ako v tejto pasáži. Nie

je dialóg v sevillaškej väznici znovu aktuálny, keď vidíme ako cirkevní mocipáni a kolaborujú „v mene zdravia“ s krejúcou totalitnou mocou, ktorá ničí v človeku boží obraz? Kto premedituje Veľkého inkvizítora, pochopí fyziológiu cirkevnej a svetskej despotie vo všetkých jej finesách a bude ju považovať nie za príznak Božieho kráľovstva, ale za syndróm sveta prinútenia a poroby.

Životná cesta Dostojevského sa končí pri písacom stole, keď pracoval na ďalšom diele *Bratov Karamazových*. 26. januára 1881 mu spadlo pero pod skriňu, ktorú sa snažil odtlačiť a pritom začal chrliť krv. Na smrteľnej posteli mu čítali príbeh o Márnotrátom synovi z 15. kapitoly Lukášovho Evanjelia. Žiadal prítomných, aby nikdy nestratili vieru v živého Boha. O dva dni v Jánovom Evanjeliu otvoril miesto, kde zmŕtvychvstalý Kristus hovorí Márii Magdaléne: „Už ma nedrž, ešte som nevystúpil k Otcovi“. A tými slovami sa obrátil na svoju manželku. Synovi

O prekonávaní strachu zo smrti

„Ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu.“
(Ján 12, 24)

Každý človek už počas života získava skúsenosť so smrťou. Udalostí ostatných dvoch rokov akoby mávnutím čarovného prútika spoločnosť zrazu premenili na mentálny koncentračný tábor. Jeho väzni sú ľudia s nezriadeným, chorobným strachom o svoje zdravie a trpia panickou úzkosťou zo smrti, akoby ona bola jedinou a poslednou inštanciou myslenia. Títo väzni podvyživenej mysle a ducha skrze nadiktované predpisy holej moci – moci bez autority – sa úpenlivo držia ochrany zdravia. Nezaujatému pozorovateľovi sa môže zdať, že našli spôsob na predĺženie života, ktorý sa blíži veku biblického Matuzalema alebo získali akýsi „elixír večnosti“.

Aj navonok veriaci ľudia sa dali nachytať zámenou hodnôt, kde už neplatí „Ja som Pán tvoj Boh, nebudeš mať iných bohov okrem mňa, aby si sa im klaňal!“ a spokojne pripravujú seba o zdravý rozum a ľudskosť a tých druhých zasa o Boží sviatostný život. Strach zo smrti, ktorej ontológia a kozmológia je vytrhnutá z kontextu stvoriteľského a vykupiteľského plánu s človekom, naozaj robí nás neslobodnými a neľudskými. Kde sa stala chyba, že človek – podľa osvietencov – v dejinnom prograse stal sa dospelým, je taký ustráchaný a zadubený, že si totalitnými nárokmi štátu necháva spravovať aj dych života?

SMRŤ AKO NIČOTA PODĽA ATEIZMU

Toto prílišné lipnutie na pozemskom živote usvedčuje týchto oklamáných ľudí, že ateizmus – popieranie Boha je svetonázor, ktorý je vnútorne nekonzistentný. Ateizmus ovládol novoveké myslenie, vyznáva, že smrť je ničota a anihilácia osoby. Títo filozofi, ktorých reprezentuje F. Nietzsche a J. P. Sartre, nič o tejto veci nevedia a predkladajú svoje slová chrlené do vetra ako hotovú objektivnú vec. Sartre vytušil, že existencia sveta nie je mysliteľná v ateistickej perspektíve, pokiaľ nechceme vesmír zbožštiť, ako sa to pokúšali klasickí materialisti typu Diderota, Holbacha, Marxa či Lenina. Hoci Sartre postrehol, že ateizmus a existencia sveta sú vzájomne nezlučiteľné, nepostupoval poctivo v analýze problému, ako to činili metafyzici v minulosti, ale len opakoval svoju ateistickú voľbu: „Svet je zbytočný!“ Je to

filozofia svojvôle, na čo upozornil znamenitý Claude Tresmontant. Ateisti tento svoj nihilizmus prakticky vyznávajú demonštratívne a nepekne aj na spôsobe pochovávaní: spaľovaním, kremáciou s odôvodnením, aby Boh (v ktorého neveria, ich nikde nenašiel a nevolal na zodpovednosť). Žiaľ, kremáciu okrem pravoslavia prijali hanebne všetky veľké kresťanské cirkvi pod rôznymi ekologickými a urbanistickými zámkami.

Z druhej strany však ateista, pre ktorého je svet ničotou a človek „je bytie smerujúce k smrti“ (M. Heidegger), vyznáva kult zdravia, verí v medicínu, zázraky vedy a techniky, trvalo udržateľný rozvoj, elimináciu uhlíkovej stopy v atmosfére, v dejinný progres, ktorý bude do nekonečna? Nepripomína nám to Ježišovo zvolanie: „A ty Kafarnaum, vari sa budeš vyvyšovať až do neba? Do pekla zostúpiš!“

V skutočnosti ide iba o vyrabovanie pokladov kresťanstva, hlavne náuky o nesmrteľnosti duše a vzkriesení tela a ich „úpravu“ pre potreby svojho „sekulárneho náboženstva“ blahobytu, liberálneho bratstva avšak bez askézy, odriekania. Ladislav Hanus si povzdychol, aká je to naivná viera v bezproblémický pokrok, viera v schopnosti človeka. Ateizmus sa v tomto prípade nekonzistentne tvári, že smrť je z toho vytesnená, presne ako vo výroku starovekého Epikura: „Smrť sa nás ani v najmenšom nedotýka, pretože keď my žijeme, smrť tu ešte nie je, keď však smrť príde, potom tu zas nebudeme my.“

SMRŤ AKO DÔSLEDOK ZA HRIECHY PODĽA KREŠTANSTVA

Človek je smrteľný. Smrť nie je dielom zákonov prírody, ale dôsledkom hriechu a jeho zákonov. Dráma smrti začala už na úsvite ľudských dejín: hriechom vstúpila do sveta smrť (Rim 5, 12 – 17; 1 Kor 15,21). Od tejto doby všetci zomierajú v starom Adamovi, takže smrť vládne svetu, ako nás učí apoštol Pavol. Pocit všadeprítomnej smrti, ktorý poznáme zo Starého zákona, zodpovedal objektívnemu zážitku neodolateľnej moci smrti a za ňou rysujúcou postavou satana – „knížaťa tohto sveta“ – „od počiatku vraha“, ktorý človeku závidel jeho priazeň u Boha a prvotnú dokonalosť. Smrť ujarmila ľudstvo a jej sila je v hriechu, ktorý je osťňom smrti. Hriech má v ľudskom vnútri spojenca, a tou je žiadostivosť. Tá privádza hriech na svet a ten plodí smrť (Jak 1,15). Tak sa naše telo, stvorené Bohom, stáva telom smrti (Rim 7, 24) a samotný Starý zákon dáva iba poznanie hriechu, nie však silu ho prekonať. Bez Krista by ľudstvo ostalo ponorené do ničoty smrti, do jej večnej vlády v kolobehu dejín.

Empirická smrť, ktorú

potvrďuje poverený lekár, nie je v kresťanskej perspektíve tragédia, pretože v kresťanstve, tak ako v judaizme, nie je medzi empirickou smrťou a ničotou rovnica. Otcovia Cirkvi dokonca smrť považujú nie za príliš prísny trest od Boha, „pretože smrť zabraňuje zlu, aby sa stalo nesmrteľným. Trest sa stáva aktom zhovievavosti. Zhovievavosť je spôsob, ako Boh trestať“ (sv. Gregor Naziánsky: Oratio – Veľká noc).

Podľa kresťanstva však existuje druhá smrť, ktorá vyplýva z toho, že človek vedome nesplnil, odmietol podmienky uskutočnenia Božieho zámeru s človekom. Ján hovorí o tejto druhej, večnej smrti v Apokalypse, ktorá je z kresťanského hľadiska jedinou skutočnou tragédiou.

KRISTUS AKO ZÁCHRANCA PRED SMRŤOU

Človek, stvorený s múdrosťou a láskou na Boží obraz a podobu, dostal na starosť celý svet, aby vládol v božom mene nad všetkým tvorstvom a slúžil iba svojmu Stvoriteľovi. Pre svoju neposlušnosť, prameniáciu z nedôvery, stratil Božie priateľstvo, Stvoriteľ ho neponechal v moci smrti. V ekonómii spásy viac ráz ponúkol ľudom zmluvu a ústami prorokov ich povzbudzoval, aby očakávali spásu. Tá prichádza v Druhej Božskej osobe, jednorodenom Synovi, ktorý sa mocou Duchu Svätého stal človekom. Sv. Lev Veľký učí, že Ježiš Kristus prijal dokonalú ľudskú prirodzenosť a podľa apoštolskej náuky stal sa rovnakým človekom ako sme my, okrem neschopnosti zhrešiť. Východní cirkevní otcovia učia, že vzal na seba práve to Adamove telo, ktoré zhrešilo, aby prijal aj jeho pokušenia a hriechy podľa zásady: „Nemohol spasiť to, čo by nevzal na seba“.

Kristus, čo do božej podstaty nesmrteľný, sa stáva kvôli nám smrteľným človekom. Berie na seba aj našu smrť, a to násilnú smrť. Tá nebola len nejakou nehodou, on ju sám oznámil učeníkom, aby nevzniklo pohoršenie, ale bola predpokladom v Božom zámere. Kristus, podobne ako my, trpel úzkosťou pred blížiacou sa smrťou, prosil svojho Otca, aby ho zachránil pred touto hodinou (Hebr 5, 7; Jn 12, 27). Pred hrobom Lazára, ktorého vzkriesil, sa zachvel. Poslušnosť voči Otcovi sa nezastavila ani pred smrťou (Flp 2,8).

Na jeho osude sa naplňuje Písmo, že bude trpieť spravodlivý boží služobník, ktorý ponesie viny mnohých a bude pripočítaný medzi zločincov. Na nádvorí rímskeho miestodržiteľa Piláta sa odohral najnespravodlivejší súd v dejinách. Pilát ho nechá popraviť, hoci na ňom nenachádza vinu, Ježiš na seba berie dobrovoľne smrť. Boh ho

stotožňuje s hriechom kvôli nám (2Kor 5,21; Gal 3,13), pretože bol v tele podobnom nášmu hriešnemu (Rim 8,3). Takto smrťou sníma naše hriechy – zdieľa osud nás hriešnikov, zakúša smrť a jeho duša zostupuje do ríše mŕtvych, aby im priniesol dobrú zvesť, že im bude navrátený život. Kristus prijal na seba obžalobu a potrestanie z hriechov všetkých ľudí počas celých dejín. Evanjeliá opisujú jeho predsmrtný zápas v Getsemanskej záhrade na úpätí Olivovej hory. Smrteľná úzkosť je tak veľká, že sa potí krvou. Dnes medicína vie pomerne presne určiť fyziologické procesy v takomto stave. Agónia Krista by sa dala prirovnať k obrátenej obrovskej pyramíde naplnenej zločinnými všetkými ľuďmi, hroznými mučeniami v dejinách, genocídami, vojnami, pomstami, zákernosťami od výmyslu sveta, násilím na deťoch a ženách, ktorá stála svojim vrcholom na duši Krista a on to všetko videl a prijal. V mnohých filmoch je zobrazený diabol, ktorý v šedom obleku mu premieta akýsi film s najhoršími zločinnými ľudstvom. Mystikom bolo čiastočne umožnené preniknúť do Kristovej agónie a veľa z nich dostalo stigmy – znaky umučenia Krista na svojom tele, ako to bolo aj v prípade sv. Pátra Pia (+1968).

Kristus zomiera teda za nás (1Sol 5,10), keď sme boli ešte hriešnici (Rim 5,6), za naše hriechy (1Kor 15, 3; 1Pet 3,18). Jeho smrť je plodná ako semeno zasiate do zeme a bola zmiernou obeťou, hoci vyzerala ako trest za hriechy (Hebr 9. kap.). „Tak namiesto nás splatil večný dlh Otcovi“ (Veľkonočný chválospev).

Odkiaľ pramení spasiteľný účinok Kristovej smrti? Tým, že sa jej podrobil, ju premohol. Východná liturgia zhrňuje tento paradox Bohoľudského diela v Kristovi: „Smrťou smrť popravil a tým, čo boli v hrobách, daroval život.“ Sv. Atanáz Veľký vysvetľuje vo veľkonočnej homílii, že svojou smrťou preťal nadvládu smrti – jej večný kolobeh. Kristus zastavil jej definitívny triumf, ona prestala byť jeho vzkriesením nutnou. Stretol sa so smrťou na jej vlastnej pôde a jej zbraňami ju porazil. Písmo preto nazýva Krista, že je prvorodený z mŕtvych, je nový Adam, nad ktorým už smrť nepanuje. Ríša smrti Kristovou smrťou nad ním stratila svoju moc (Sk 2,24, Rim 6,9) a bol porazený aj diabol, ktorý prostredníctvom smrti vládol (Hebr 2,14). „Smrť a život sa stretávajú v podivnom súboji. Pán života, mrie i vstáva, smrť nás už viac nespútná“, spievame v starobyľom liturgickom chválospeve. Ikony Zostúpenia Krista do Adu (podsvetia) komplexne vyjadrujú toto tajomstvo.

Aj po veľkonočných udalostiach generácie ľudí stále zomierajú a zlo nielenže neprestáva, ale máme dojem, že skôr mohutnie. Vieme

však, že definitívne víťazstvo príde na konci dejín, pri príchode Krista v sláve. Tak bude všeobecným vzkriesením zničená navždy (1Kor 15, 26n). Tí, čo neopustili konanie zla, budú zavrhnúť do ohnivého močiara, ktorý bude pre nich znamenať už spomenutú druhú smrť (Zjv 20, 10n). Kristovo víťazstvo bude konečné: „Ó smrť, ja budem tvoja smrť, peklo, ja budem tvojím ostňom“ (antifóna na Bielu sobotu).

NA ZEMI SME IBA PÚTNICI

Berďajev hovorí, že veľkosť náboženských predstáv sa dá merať na postoji, aký ponúkajú vzhľadom ku skutočnosti smrti. Je hodná človeka ničota, nihilácia bytia alebo nirvána, či degradácia osoby prevrtenej do zvieraťa a iné paródie na integritu osoby? Ateistický humanizmus príliš fixuje človeka do viditeľnej pozemskej reality a pre takého človeka je vždy konfrontácia so smrťou tragická. V platónskej náuke sa objavila vznešená idea, že človek má v sebe iskru nesmrteľnosti a jej nositeľom je nesmrteľná duša. Došla síce k jej pokresťančeniu, ale aj tak tu hrozí degradácia tela len na akúsi schránku pre dušu.

No skutočná kresťanská antropológia vníma človeka celostne, ako kompaktnú bytosť. V novšom ponímaní je populárne presvedčenie, že človek je nehotový, neukončená bytosť, kráča svojím príbehom k naplneniu nádeje, ktorú mu ponúka Kristovo bohoľudské dielo. Tak človek je z časti zo zeme a z časti z neba, kde príde k naplneniu svojej podstaty. A práve nebeský Adam, ktorý sa dokonale solidarizoval s človekom – s pozemským Adamom a to vteľením, smrťou a zmŕtvychvstaním, je schopný urobiť v nás metamorfózu a môžeme už tu na zemi dosiahnuť rozmery nového stvorenia a po smrti mať podiel na Božej vláde.

Preto Otcovia Cirkvi jed-

nohlasne považujú život za putovanie a každého človeka za pútnika. Podobne používajú aj metaforu lode. Sv. Augustín hovorí, že je dôležité byť na lodi, aby nás nieslo drevo, aby sme mali silu preplávať more. Drevo Kristovho kríža nás chráni pred utopením sa v tomto svete (Kázeň na Matúšovo Evanjelium). Sv. Bazil Veľký (Homília na Žalmy) učí, že loď nášho života ženie vietor do prístavu, bez ohľadu, či niekto na lodi spí alebo bdie alebo je zaneprázdnený myšlienkami. Musíme si dávať pozor, aby sme nestroskotali v dôsledku vášni a hriechov. A klasický katechizmus, ktorým boli formované po stáročia celé generácie ľudí, má medzi prvými otázkami aj túto: Na čo sme na svete? Odpoveď: „Aby sme dosiahli večné spasenie. Dosiahnuť večné spasenie znamená toľko, ako sa dostať do neba a mať účasť na božej blaženosti.“ Zaujímavé, „zarmucuje neodvratný údol smrti, ale potešuje nás prísľub budúcej nesmrteľnosti. Veď tým, čo teba milujú Bože, sa život smrťou neodníma iba mení“ (Prefácia za zosnulých).

Mučeník sv. Cyprián povzbudzuje: Treba si uvedomiť, milovaní bratia, a opätovne myslieť na to, že sme sa zriekli sveta a nateraz tu žijeme ako cudzinci a pútnici. Objímajme deň, ktorý každému prideli jeho príbytok, ktorý nás odtiaľto vyslobodí, zbaví nás nástrah sveta a vráti nás do raja a do kráľovstva. Kto by sa z cudziny neponáhľal späť do vlasti? My považujeme za svoju vlasť raj. Tam nás očakáva veľký počet našich drahých, tam za nami túži početný a bohatý zástup rodičov, bratov, detí, ktorí sú si istí svojou neporušenosťou, ale ešte ustarostení o našu spásu. Stretnúť sa s nimi a objasť ich, aká je to ich i naša spoločná radosť! Aká je to tam rozkoš nebeského kráľovstva bez strachu zo smrti a aké zvrchované a trvalé šťastie žiť vo večnosti!“

Iba kresťanské učenie o smrti zodpovedá dôstojnosti človeka.

UMENIE ZOMRIEŤ SEBE – CESTA K ŽIVOTU

A PREKONANIA STRACHU
Vladimír Solovjov v Prvej prednáške o Bohočlovečenstve tvrdí, že na to, aby sa jedinec a spoločnosť mohli zmysluplne rozvíjať, aby došli k skutočnej spásy – záchrane, sú potrebné dva úkony. Najprv je to sebaopotvrdzovanie a potom ho musí vystriedať sebazapieranie. Západná kultúra však nakoniec práve svojím neúmerným zdôrazňovaním sebaopotvrdzujúcej vôle dospela do štádia veľkej krízy a pesimizmu, v ktorom je realita zlo a klam. Naopak kresťanstvo hlása, že človek musí najprv zomrieť sebe, aby mohol žiť, nielen živoríť. Evanjelium učí, že pšeničné zrno, pokiaľ neodumrie, nemôže priniesť úrodu alebo: „Kto miluje svoj život, stratí ho, a kto svoj život nenávidí na tomto svete, zachráni si ho pre večný život“ (Jn 12, 25). Nenávidieť znamená poprieť svoje sebaopotvrdzovanie – egoizmus. Hriech egoizmu je v tom, že človeka vyhlasuje za najvyššiu bytosť. Vtedy, keď odumrieme hriechu, teda sebe, svojmu sebecku, prestaneme byť zajatcami smrti. Apoštol Pavol nás učí tomu umeniu (Kol 2, 13; Rim 6,13). Zomierať s Kristom je prostriedkom na prekonanie rozporov života a prekonaním smrti. Mystérium sviatosti krstu aj Eucharistie je o ponorení do Krista a obľechení do Krista, o zomieraní starému človeku, aby sme mohli žiť. Sv. Bazil Veľký v diele O Duchu Svätom vysvetľuje: „Preto je pre dokonalý život nevyhnutne potrebné nasledovať Krista; a nielen príklad láskavosti, poníženosti a trpezlivosti, aký nám ukázal svojím životom, ale aj jeho smrť, ako hovorí Kristov nasledovník Pavol: «Pripodobnil som sa mu v smrti, aby som tak nejako dosiahol aj vzkriesenie z mŕtvych» (Flp 3,10 – 11).“

Naše zomretie Kristom sa má uskutočňovať každý deň (Rim

8,36) pomocou pozdvihnutia mysle k Nemu – modlitbou, askézou, ktorou zabíjame skutky tela s jeho vášňami (Rim 8,13) a konaním dobra. V miere, v akej bojujeme vo svojom živote proti zlu, tak bojujeme proti smrti. Musíme nasadiť všetky sily na prekonávanie hriechov nielen u seba, ale aj v spoločenských štruktúrach. S Berďajevom môžeme predpokladať, že vzkriesenie bude zároveň výsledkom Božej milosti a ľudskej činnosti.

Pozorne vnímame, že sa hromadí akési fluidum smrti v tomto poslednom zápase dejín medzi silami Krista a antikrista. Prepádame často úzkosti a beznádeji. Majstri duchovného života nám dávajú praktický návod ako neprepadnúť tomuto tlaku. Jedným z nich je v meditácii sa postaviť pod Kristov kríž a do jeho rán vložiť svoje hriechy, sebaľútosť a neraz iluzórne predstavy o svojej budúcnosti. „Bol si tam, kde bol umučený Pán“, spieva sa v jednom černošskom spirituáli. Druhým je prekonávať sféry strachu. Tu sa odporúča meditoval, ako Krista snímajú z kríža. V obrazoch mysle vstúpiť do hrobu a pobudnúť pri jeho bohoľudskom tele: vypovedať a položiť naňho svoj strach. Zakúsime, priam fyzicky, ako nás učí sv. Simeon – Nový Teológ, že Kristus je skutočný osloboditeľ. Aj z mŕtveho tela Krista vytryskujú energie absolútneho dokonalého človeka a Boha. Niet žiadnej neurózy, ktorá by nemohla byť Kristom uzdravená.

Svätci a hlavne mučeníci nám ukazujú, že ich smrť nedeší ako nás. Smrť násilná sa podobá najviac Kristovej smrti, pretože ona je očistným kúpeľom, ktorý obmýva obeť od všetkých hriechov a každej poškvry. Ján píše o tých, ktorí si svoje šaty oprali v Baránkovej krvi. Mučeníci nevyhľadávali smrť. Išli jej v ústrety vtedy, keď vyhodnotili, že život v nepriateľstve či zapretí Krista by im mohol spôsobiť stratu

večného života. Učia znášať smrť, pretože sú milovníci večného života. Tento život, ktorý napriek celej svojej bolesti a žalostnosti je taký sladký, že by ním mučeníci nedokázali pohrdnúť pre pravdu a večný život, pokiaľ by ich nepodporoval ten, kto im to pohrdnutie životom prikázal. „Kto pohŕda smrťou kvôli láske k Bohu, nemôže to dokázať bez Božej pomoci. Zbav sa takého pomocníka, a nebudeš nič iného než odpadlík“, rezultuje sv. Augustín. „Ak je Kristus pri nás, sme nepremožiteľní“, kázal tento biskup na sviatok sv. diakona Vincenta. Sv. Ján Zlatoústý povzbudzuje, že ľudia nemajú moc nám skutočne ublížiť. Moderný svätec Ján Bosco na otázku, čo by robil, keby vedel, že o hodinu zomrie, odpovedal, že by pokračoval v začatej činnosti. Ak by hral futbal s chovancami, pokračoval by v hre, ak by spovedal, pokračoval by v spovedaní. A keď prefekt Modest sa vyhrážal sv. Bazilovi Veľkému, že ho pripraví o majetok a dá ho zbičovať, ten mu pokojne odpovedal: „Môj majetok sú moje šaty, čo mám na sebe. V dome, ktorý mi nepatrí, mám len knihy. Moje chatrné telo sa skláti po prvej rane.“ Užasnúť prefekt ho prepustil a potom podporoval jeho dielo.

Umieraním sebecku – náboženstvu človeka ako najvyššej bytosti – sme schopní zvládnuť predsmrtný zápas i akt smrti. Je rozdiel medzi človekom strachu zo smrti a človekom zmiereným so smrťou. Kristus berie na seba našu smrť – Kristus zomiera za nás – Kristus víťazí nad smrťou. Nie nadarmo Apokalypsa začína uistením:

Neboj sa, bol som mŕtvy a hľa žijem, a mám kľúče od smrti a podsvetia. Čím vrúcnejšie sa pripodobníme Kristovi v smrti, tým pokojnejšie bude aj posledné zvolanie: „Do tvojich rúk, Pane, porúčam svojho ducha!“

PETER GREČO

Tridsať rokov spoločenstva sv. Gabriel

V dňoch 29. apríla – 1. mája 2022 sa konalo v Charitnom dome v Dolnom Smokovci stretnutie spoločenstva Sv. Gabriel pri príležitosti 30. výročia od jeho vzniku. Spoločenstvo sv. Gabriel vzniklo v roku 1992, k jeho zakladajúcim členom patria ThMgr Andrej Kvas, Dr. Severín Zrubec, Otto Gáťa, Ján Vallo, Jozef Kútny a ďalší filatelisti. Pre svojich členov vydáva 5 čísel ročne bulletinu Sv. Gabriel, má asi 110 členov. Stretnutia sa uskutočňujú pravidelne dvakrát ročne na rozličných miestach Slovenska. Členovia sa podieľajú na organizovaní výstav a propagovaní kresťanskej filatelie, známkovej tvorbe, príležitostných poštových pečiatok.

V úvode stretnutia sa konala beseda a autogramiáda s tvorcami poštových známok SR. K prítomným účastníkmi stretnutia sa predstavili výtvarníci František Horniak, Martin Činovský, Dušan Kállay, Marián Čapka a Kamila Štanclová a oboznámili ich so svojou tvorbou poštových známok, osobitne tých s kresťanskými motívami. V ďalšej časti stretnutia sa k prítomným prihovoriť predseda SSG Mons. Ján Vallo a vyhodnotil činnosť Spoločenstva od jeho vzniku, osobitne v poslednom

desaťročí a spoluprácu organizáciami St. Gabriel v zahraničí. Tiež sa prihovorili a pozdravili prítomných Mag. Wilhelm Remes z Rakúska, prezident Svetového spoločenstva a predseda poľského združenia Bogdan Michalak. Ocenení boli zaslúžilí členovia spoločenstva, ktorí sa najviac podieľali na jeho činnosti, reprezentácií a rozvoji v poslednom desaťročí. Mnohí členovia SSG iniciovali vydanie poštových známok, či celín SR, boli organizátormi filatelistických výstav, iniciátormi a tvorcami príležitostných poštových prednášok, besied a vystúpení v médiách propagujúcich kresťanskú filateliu, alebo sa

podieľali na podpore misijného diela Cirkvi cez zbieranie a zasielanie poštových známok pre misie. Všetci účastníci stretnutia a členovia Spoločenstva získali číslovaný pamätný list, pamätnicu 30 rokov Spoločenstva Sv. Gabriel a pamätný pohár. Tiež účastníci zablahoželali predsedovi Mons. Jánovi Vallovi k jeho životnému jubileu a poďakovali mu za jeho dlhoročné neúnavné aktivity v prospech Spoločenstva a propagácie kresťanskej filatelie. Program dňa ukončila Slávnostná večera a spoločenský večer.

V sobotu 30. apríla sa konalo pracovné stretnutie Spoločenstva. Jeho predseda informoval o čin-

nosti v uplynulom roku, hospodárka Ľuba Tarabová predniesla správu o hospodárení Spoločenstva, predseda revíznej komisie Stanislav Záhorňanský správu revíznej komisie. Tiež boli predstavené plány a návrhy činnosti v najbližšom období a nechýbala ani podnetná diskusia. Pracovná časť stretnutia bola ukončená Slávnostnou ďakovnou sv. omšou, ktorú koncelebrovali kňazi Mons. Ján Vallo a Kamil Jankech. V poobedňajších hodinách sa účastníci podľa záujmu venovali turistike, vychádzkam, či návšteve a prehliadke kostola sv. Egídia v Poprade z druhej polovice 13. storočia. Program stretnutia bol

ukončený 1. mája nedeľnou sv. omšou a obedom.

Pri príležitosti 30. výročia Spoločenstva sv. Gabriel bola vytvorená i príležitostná poštová pečiatka, ktorou boli 29. apríla opečiatkované poštové zásielky na pošte v Dolnom Smokovci a tiež bola k dispozícii účastníkom stretnutia. Bol vytvorený dostatočný priestor na filatelistickú výmenu, osobné stretnutia a rozhovory medzi účastníkmi.

ĽUDOVÍT KOŠÍK

POZNÁMKA:

Ľudovít Košík je aj autorom Troch portrétov, uverejnených v Kultúre č. 8/2022 na str. 9.

BELLO POLLA

Z mojich spomienok na roky v dôchodku

Pokračovanie z 1. strany)

V roku 1991 viacerí nadšenci, matičiari i umelci obnovili Umelecký odbor MS, ktorého prvé valné zhromaždenie sa konalo 3. septembra v priestoroch Refektára františkánskeho kláštora v Bratislave. Tu malo svoje provizórne sídlo aj Predsedníctvo oživotvorenej Matice slovenskej. Stal som sa členom uvedeného odboru. Dovolím si tu odcitovať slová jednej z iniciátoriek založenia Umeleckého odboru MS Niny Golasovej, ktorá medziiným povedala, že na zakladajúcom valnom zhromaždení odboru "sa zišli slovenskí umelci, ktorí cítili a cítia silný príklon k slovenskému národu a k jeho historickej minulosti", a preto sa pričínili o založenie uvedeného odboru.

Po roku sa konštituoval aj Historický odbor Matice slovenskej, dnes Slovenský historický ústav MS, a ja som sa, samozrejme, stal aj jeho členom. Tajnými voľbami sa predsedom novokonštituovaného odboru stal Richard Marsina. Mňa zvolilo plénum MO MS za čestného predsedu, pretože som bol posledným referentom toho pôvodného odboru.

V Matici slovenskej som neprestal byť činným doteraz.

Roky po 75-ke akoby sa nedali zastaviť. V decembri 1994 si na mňa spomenula Slovenská akadémia vied a za "zaslúhy v spoločenských vedách" mi udelila čestnú Zlatú plaketu Ľudovíta Štúra. Odovzdal mi ju Štefan Luby, predseda SAV.

V období medzi mojou sedemdesiatpäťkou a osemdesiatkou som sa zameral predovšetkým na dokončenie jednej z posledných prác, a to na dielo Archeológia na Slovensku v minulosti, ktorá vyšla roku 1996 v Spisoch Historického odboru MS ako jej 14. zväzok. Literárny fond SR, Sekcia pre vedeckú a odbornú literatúru a počítačové programy mi za prácu udelila výročnú prémii. Roku 1995 mi vyšlo druhé vydanie menšej knižky pod názvom Ohlas na zrušenie Matice slovenskej v Uhorskom sneme; tiež vo Vydavateľstve Matice slovenskej. I to, že Matica slovenská mi vydala viacero publikácií, svedčí o mojom vzťahu k nej a dobrom postoji vedenia MS ku mne. Ba 1. marca 1997 ma predseda Matice slovenskej Jozef Markuš menoval za člena Prezídia Matice slovenskej, ktorého členstvo nie je časovo ohraničené.

Už prvé mesiace roka 1997 naznačovali, že práve rok mojej osemdesiatky bude ťažký a namáhavý. 4. februára 1997 Historický odbor Matice slovenskej slávnostne prezentoval v Dome zahraničných Slovákov nielen moju spomenutú publikáciu Archeológia na Slovensku v minulosti, ale aj publikáciu Vendelína Jankoviča a Anny Škorupovej Bibliografia

k dejinám Slovenska (Historická spisba vydaná do roku 1965), ktorá vyšla vo vydavateľstve AEP. Na prezentácii obidvoch diel bola sála Domu zahraničných Slovákov preplnená. Medzi hosťami bol aj minister kultúry Ivan Hudec a z poslancov NR SR František Mikloško. Ja zo svojej strany musím zdôrazniť prítomnosť akademickej sochárky Ľudmily Cvengrošovej, ktorá mi pri tejto príležitosti darovala plaketu s mojim portrétom. Po prezentácii obidvoch kníh prehovorili viacerí hostia o ich prínose do slovenskej historiografie. Po prezentácii nasledovala autogramiáda.

V tom istom roku som bol členom delegácie Matice slovenskej do Ríma. Tu sme v priestoroch Slovenského ústavu Sv. Cyrila a Metoda odovzdali nunciovi v Bielorusku arcibiskupovi Dominikovi Hrušovskému Cenu Nadácie Matice slovenskej za rok 1996 - cenu Štefana Moysesu za prínos k slovenskému národnému životu. Odovzdávanie ceny bolo spojené s kultúrnym programom, ktorý medzi múry "Vatikánu" vniesol slovenského ducha a vytvoril atmosféru, ktorá potešila všetkých zúčastnených. Cenu Nadácie MS odovzdal laureátovi predseda Maticy slovenskej Jozef Markuš a predseda správnej rady Nadácie Svetozár Hikkel. Na slávnosti sa zišla slovenská komunita, žijúca v Ríme. Po programe nasledoval spoločný obed, na ktorom sa zúčastnil aj otec Jozef kardinál Tomko.

Po obede sme si spolu s kardinálom Tomkom zaspomínali na naše študentské roky a najmä na naše prvé stretnutie v Ríme v roku 1968. Bol to srdečný rozhovor dvoch "spolužiakov" z michalovského gymnázia.

Dobrá nálada panovala medzi všetkými zúčastnenými tými. Lenže prišiel neúprosný čas a my sme sa museli rozlúčiť a vrátiť domov, do bežného života v Bratislave, a laureát Ceny Nadácie Matice slovenskej otec nuncijs zase na Vatikánske veľvyslanectvo do Minska.

Neprežradím nič zakázané, keď poviem, že otec Dominik Hrušovský počas účinkovania v Bratislave navštevoval malú komunitu, ktorá sa schádzala v súkromí u pani MgPh Anice Braxátorovej. Tu sa stretávame ešte aj dnes, samozrejme, bez otca Dominika. Ale často, keď sa naša spoločnosť stretne, pokúsime sa s ním spojiť telefonicky, aby sme aspoň tak udržiavali "osobný" kontakt. Keď ho služobné záležitosti "priženú" na Slovensko, snažíme sa s ním stretnúť aj osobne, lebo nám všetkým otec Dominik veľmi chýba. Verím, že sa budeme môcť ešte dlho stretávať a že našu komunitu opustíme až vtedy, ak to urobí ten Najvyšší, ako sa to už stalo dvoch našim priateľom-Dominikovi Mancovi a Jožkovi Kovačovičovi, ktorí roku 1997 opustili naše rady i toto slzavé údolie. Ale taký je život!

V tomto pracovnom "zhone" som sa 12. apríla dožil i svojej osemdesiatky. Už 31. marca mi to avizoval riaditeľ Univerzitnej knižnice Emil Vontorčík, keď mi udelil bronzovú medailu knižnice s latinským venovaním:

"Director Bibliothecae Universitatis Bratislavenis tribuit insigne Memorabite domino PhDr. Belo Polla, DrSc."

Pri príležitosti tohto jubilea Spišský dejepisný spolok so sídlom v Levoči, ktorý si ma zvolil aj za svojho čestného člena, usporiadal v spolupráci s Výborom Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV, podobne ako to urobil pri mojej sedemdesiatke, oslavy. Slávnosť sa konala 10. apríla 1977 v priestoroch Levočskej radnice. Hostí privítal predseda Spišskej dejepisnej spoločnosti Ivan Chalupický.

Na oslavu prišla aj delegácia z Archeologického ústavu SAV v Nitre a v Košiciach, ktorú viedol riaditeľ Alexander Ruttkay. Opäť ma prišiel pozdraviť už spomínaný otec dekan Juraj Macák. Zavítal medzi nás aj univerzitný profesor Šimon Ondruš, rodák zo susedného Klčova. Z mojej strany sa na oslave zúčastnil bratranec z Prešova Ján Turcovský s manželkou Martou a synom Norbertom zo Spišskej Novej Vsi. Bola tam aj moja neter Vierka Lapitková z Bratislavy.

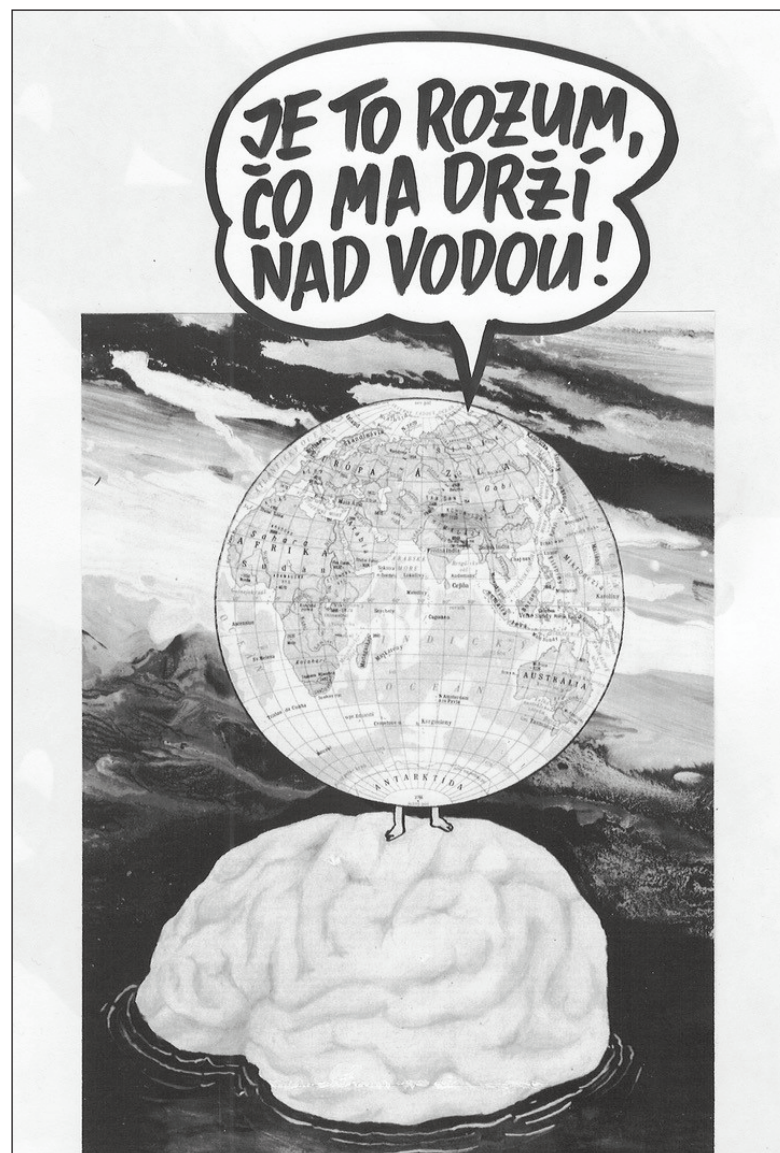
Moju vedeckovýskumnú činnosť zhodnotil Dušan Čaplovíč. Potom vystúpil Michal Slivka, ktorý poukázal na môj prínos pri formovaní a počiatkoch historickej archeológie na Slovensku. S pozdravnými prejavmi vystúpil Alexander Ruttkay, po ňom môj priateľ Juraj Macák, ktorý si zaspomínal na naše spoločné výskumy na východnom Slovensku. Ďalej ma pozdravili Elena Mirossayová z Košíc, Juraj Gürsching z Piešťan, Nora Barátová z Kežmarku, spomenutý Šimon Ondruš, František Javorský zo Spišskej Novej Vsi a Imrich Sedlák za Maticu slovenskú v Turč. Sv. Martine.

Pri tejto príležitosti som si zaspomínal aj na bývalého vedúceho Pobočky Poľnohospodárskeho archívu v Levoči Jozefa Oronského, ako aj na Roberta Felbera z Levočského múzea. Posledne dvaja spomínaní priatelia mi pomáhali pri prvom systematickom výskume v zaniknutej stredovekej osade Zalužany. Na oslavy do Levoče prišiel aj môj priateľ, niekdajší spoluväzeň a spolutrpiteľ v handlovských baniach, Jožko Kovačovič. Ten, žiaľbohu, dnes už nebohý právnik a národohospodár, zapadol do našej spoločnosti a cítil sa tu veľmi dobre. Svedectvom toho sú mnohé fotografie, ktoré mám v archíve, ako aj zábery z amatérského filmu, ktorý nakrútil Juraj Haydu, pracovník Elometu, kde bol Jožko riaditeľom.

(Pokračovanie na 10. strane)

Zo skicára Andreja Mišanka

(Pokračovanie z 9. strany)

Z Levoče sme odcestovali 11. apríla. Zastavili sme sa ešte v Kežmarku, kde som mojich priateľov a účastníkov osláv oboznámil s výsledkami historickoarcheologického výskumu na nádvorí Kežmarského hradu a v jeho blízkom okolí. Na ceste domov sme sa zastavili v Kláštore pod Znievom. Tu sme navštívili spoločného priateľa, spoluväzňa Štefana Mikulu a jeho rodinu. Štefana som už v spomienkach uviedol ako tajomníka na sociálnom oddelení HSLS v Bratislave v časoch Slovenského štátu. Pomohol mi zamestnať sa, keď som sa koncom septembra 1944 vrátil do Bratislavy.

Moju osemdesiatku si pripomenuli aj členovia Výboru MS v Turčianskom Sv. Martine, ktorý zasadal 19. apríla. Neskôr moju činnosť v Matici slovenskej zhodnotil podpredseda MS Igor Kovačovič, potom mi predseda a správca MS odovzdali pamätňú list a zlatú medailu za celoživotnú prácu v prospech Matice slovenskej. Pri tejto príležitosti MS vydala aj súbor mojich starších štúdií, publikovaných od roku 1943 až po rok 1971, pod titulom Matica slovenská a národnostná otázka (K 80. výročiu narodenia autora). Do súboru prispel Ján Bobák hodnotiacou štúdiou.

Zásluhou Dušana Čaploviča a Jána Bobáka sa v dňoch 17. -- 18. apríla 1997 v Holiči, v rodisku profesora Daniela Rapanta, uskutočnila pri príležitosti stého výročia jeho narodenia vedecká konferencia slovenských historikov. Zúčastnili sa na nej nielen Rapantovi bývalí žiaci, ale i jeho dve dcéry a vnučka, prišli aj zástupcovia najvyšších kultúrnych a vedeckých inštitúcií Slovenskej akadémie vied a Matice slovenskej. Maticu slovenskú tu zastupoval predseda MS Jozef Markuš a viacerí pracovníci z Historického odboru na čele s Jánom Bobákom, za SAV sa zúčastnil jej predseda Štefan Luby. Dušan Čaplovič, podpredseda SAV, predniesol hlavný referát o živote a diele tohto, v našom storočí najväčšieho slovenského historika. V tomto duchu sa niesli aj ďalšie referáty. Poukázalo sa aj na jeho pedagogickú činnosť na Bratislavskej univerzite v roku 1950, ktorú násilne zastavila politická moc.

Historický odbor Matice slovenskej ustanovil aj Cenu Daniela Rapanta, ktorú Matica každoročne udeľuje niektorému zo slovenských historikov za prácu na poli slovenskej historiografie. Pri tejto príležitosti mi Historický odbor MS 17. apríla 1997 udelil cenu Daniela Rapanta -- bronzovú medailu s portrétom profesora za "celoživotné dielo v oblasti historických vied". Autorom je umelec medailér Štefan Novotný z Kremnice. Cenu Daniela Rapanta prevzal aj môj priateľ a jeho žiak Vendelík Jankovič.

22. apríla 1997 som sa v Nitre zúčastnil na zjazde slovenských archeológov. Tu mi odovzdali poďakový list, podpísaný účastníkmi zjazdu a zároveň i poďakový list s kovovou plaketskou od niekdajších spolupracovníkov z Archeologického ústavu SAV.

Okrem toho som dostal veľa pozdravov od priateľov, ale aj od ustanovizní, s ktorými som počas aktívnej činnosti spolupracoval. Medzi nimi bol aj poďakový list vtedajšieho primátora mesta Košíc

Rudolfa Schustera, súčasného prezidenta Slovenskej republiky.

Samozrejme, že osemdesiatku som oslávil aj v súkromí. Stretol som sa so svojimi priateľmi, ako aj rodinou môjho najbližšieho suseda Štefana Buráka, ktorý mi pomáhal pri získaní bytu. Ivan Hudec, vtedajší minister kultúry SR, mi udelil "Poctu Vojtecha Budinského-Kričku" za "dlhoročnú a záslužnú objaviteľskú prácu v modernej archeológii".

Už som sa nazdával, že som jubileum šťastlivo prežil, ale bolo to len zdanie. V prvej dekáde septembra som dostal pozvanie z Humenného, aby som si prišiel prevziať čestné občianstvo, ktoré mi udelilo mestské zastupiteľstvo pri príležitosti 680. výročia prvej písomnej zmienky o meste. Okrem toho mi primátor Humenného Ján Pavlík udelil aj pamätňú plaketu. Pri spomínanej príležitosti dostali čestné občianstvo aj ďalší, mladší spolurodáci: akademický maliar Mikuláš Klimčák a spevák - národný umelec žijúci v Banskej Bystrici - Štefan Babjak.

Keď som sa vo večerných hodinách 15. septembra 1997 vrátil z Humenného už ako jeho čestný občan, hneď som sa stretol s Jožkom Kovačovičom, aby som sa s ním podelil o to "šťastie", ktoré ma stretlo. Povedal som mu, že som sa stal čestným občanom rodného mesta a že už budem len odpočívať. Tieto dni oddychu mi však zrazu pokazil priateľ Tonko Semeš správou, že po ťažkej chorobe zomrel náš priateľ a svoradovec, autor známej štúdie o politických procesoch, publikovanej na začiatku roku 1947, Dominik Manca. Hneď som túto správu oznámil Anici Braxátorovej a priateľovi Ivanovi Chrenkovi. Všetci sme boli z toho zronení, aj keď sme vedeli o Dominikovom zlom zdravotnom stave. Priateľa sme pochovali 2. októbra v jeho rodnej obci Dechtice. Na pohrebe sme sa zúčastnili viacerí členovia Kruhu priateľov Svoradova. Cestoval som tam spolu s Imrichom Kružliakom, Štefanom Štroncerom v aute Jožka Kovačoviča.

Cestou späť sme sa zastavili v Orešanoch u spoločného známeho Štefana Blaža, ktorý si tiež odpykal viaceročné väzenie. Ponúkal nás svojím vinkom. Keďže ja nepijem, neviem, či bolo dobré alebo nie, ale asi bolo dobré, lebo som musel dlho prosieť svojich "spolucestovateľov", aby sme sa už rozlúčili a vrátili domov.

Všetko bolo v poriadku. V piatok som sa s Jožkom Kovačovičom ešte stretol. Krátko nato odcestoval na víkend za manželkou do Borského Mikuláša. Zrazu v nedeľu večer zazvoní telefón a Jožkova dcérka mi oznámila tú najsmutnejšiu správu: otecko po návrate do Bratislavy okolo 21. hodiny zomrel na infarkt. Pohreb bol na cintoríne v Slávičom údolí 10. októbra 1997. Mne pripadla veľmi smutná úloha rozlúčiť sa s priateľom v mene všetkých členov svo-

radovského Kruhu. A v tom istom mesiaci zomrel ďalší z nás - môj dobrý známy zo Svoradova, umelec, operný spevák Gustáv Papp. Zúčastnil som sa na rozlúčke s ním v Slovenskom národnom divadle, ktorého bol dlhoročným členom.

A tak sa minul rok 1997, ale aj rok 1998. Z toho, na čo som si zaspomínal, vidíte, že môj život bol poprepletaný svetlými, ale aj smutnými chvíľami a udalosťami.

V dňoch 7. - 8. septembra 1998 sa pri príležitosti štyridsiateho výročia začiatku systematického archeologického výskumu na bratislavskom hradnom kopci konala konferencia. Iniciovali ju tí, ktorí sa na výskume aktívne podieľali. Konferencia sa uskutočnila v priestoroch hradného areálu.

Bol som jedným z účastníkov a v istom čase aj vedeckým vedúcim výskumu, a tak som svoj príspevok zamerail na dejiny archeologických zisťovacích i pokusných výskumov, ako i na počiatky systematického výskumu, ktorý sa začal 15. septembra 1958. Z ďalších prednášateľov chcem vyzdvihnúť príspevok vedúcej výskumu Tane Štefanovičovej a Andreja Fialu. Všetky príspevky, ktoré odznali na spomínanej konferencii, vyjdú v samostatnom zborníku.

Niekedy v druhej polovici roka 1998 zasadala Správna rada Nadácie Matice slovenskej a udelila mi významné ocenenie - Cenu Štefana Moysesa za rok 1998. Nepodarilo sa mi zistiť, kto z pracovníkov Matice slovenskej ma navrhol. Ceny Štefana Moysesa Matica slovenská udeľuje od roku 1994 každý druhý rok a v mojej osobe ju prvý raz dostal pracovník v spoločenských vedách.

Okrem mňa Nadácia Matice slovenskej udelila Cenu Jozefa Cígera Hronského za literatúru dvom laureátom (ex aequo) spisovateľke Márii Ďuričkovej, básnikovi, prekladateľovi a literárnemu vedcovi Viliamovi Turčáňmu. Jozefovi kardinálovi Tomkovi, prefektovi Kongregácie pre evangelizáciu národov a kancelárovi Pápežskej Urbanovej univerzity, udelila vtedy prvýkrát Cenu Jozefa Škultétyho za ochranu ľudských práv.

Slávnostné udeľovanie cien sa konalo v Matici slovenskej v Turči.

Sv. Martine v sieni nazwanej "Zlatá niť". Ceny sa udeľujú v zmysle štatútu Nadácie za prítomnosti predstaviteľov politického, náboženského a spoločenského života Slovenskej republiky a významných zahraničných hostí. Medzi hosťami boli aj tí, ktorých si na túto slávnosť pozvali laureáti. Ja som si pozval viacerých. Pozvanie prijal bratranec Ján Turcovský, ktorý pricestoval z Prešova, a Dušan Čaplovič, môj bývalý žiak a doktorant. Dušan Čaplovič prevzal odo mňa "štafetový kolík" v oblasti historickej archeológie, aby zveľaďoval a zdokonaľoval túto u nás v podstate "mladú" samostatnú disciplínu. Preto mi záležalo na tom, aby sa na slávnosti zúčastnil.

Na odovzdávaní cien sa zúčastnil aj predseda NR SR Jozef Migaš a jej podpredsedovia Igor Peršperin a Pavol Hrušovský. Za r. k. hierarchiu arcibiskup Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy Ján Sokol. Z predchádzajúcich laureátov bol prítomný Ján Chryzostom kardinál Korec, spisovateľ Ladislav Ťažký a staviteľ gabčíkovej priehrady Július Binder.

Na slávnosti, ktorá trvala asi tri hodiny a bola veľmi dobre pripravená, mi cenu odovzdali predseda Matice slovenskej Jozef Markuš a jej správca Miroslav Bielik.

Zhodnotenie môjho života predniesol herec Jozef Šimonovič a pracovníčka MS Eva Kalnická, keď ma ešte predtým za rodisko pozdravil primátor Humenného Vladimír Kostilník. Jeho poďakový list prečítal viceprimátor Jaroslav Suchý.

V časti programu, ktorá bola venovaná mne, vystúpil národný umelec Štefan Babjak, ktorého pri speve sprevádzala Darina Turňová. Program spestril aj Mikuláš Petrašovský s dcérou Natáliou, ako aj so speváckou skupinou Sokolej pôsobiacej pri Osvetovom stredisku v Humennom. Boli doslova ozdobou kultúrneho programu. Krásne melódie v podaní Kerekaničovcov i sýty spev, nielen spevák, ale aj obecnosť, zaznievali počas celej recepcie až do neskorej noci. Musím zdôrazniť, že naši "východniari" sa opäť zaskveli. Delegácia z Humenného mi odovzdala "reliéfny obraz" Cyrila

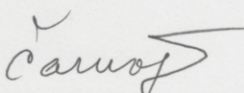
a Metoda od Mikuláša Klimčáka, ako aj krásne dielko ľudového rezbára, hlavu Krista s trňovou korunou. Martinskí matičiari v spolupráci s miestnymi odborníkmi z rodísk všetkých štyroch laureátov pripravili naozaj dôstojnú oslavu. Bezchybná organizácia, pestrý program, slávnostná recepcia, ale najmä účasť spomenutých osobností - politikov, cirkevných a vojenských hodnostárov i umelcov - potvrdila význam tejto akcie. Každý z ocenených po obdržaní ceny prehovoril a poďakoval sa za poctu, ktorá sa mu dostala. Tak som urobil i ja. Mal som síce napísaný text, ale nemohol som ho prečítať, pretože vznikla situácia, po ktorej som musel improvizovať. V príspevku o mojom živote, ktorý predniesli spomenutí umelci, sa uviedlo, že toto ocenenie som dostal ako osemdesiatročný, čo ma urobilo mladším. S úsmevom som im povedal, že ja vlastne ani neviem, kedy som sa narodil, a tak som podľa slov viceprimátora Jaroslava Suchého pobavil celé auditórium. Obrátil som sa na obecenosť, aby mi pomohlo zistiť dátum môjho narodenia slovami: "Posúďte vážení, kedy som sa vlastne narodil? Moja mamička vo svojom zázname uviedla, že :::náš syn Belo narodil sa 13. apríla v piatok na obed o dvanásť hodine... A narodil som sa ozaj na zemi, lebo sme nemali dlážku, a na slame, lebo som prišiel na svet v posteli so strožliakom a nie s matracom. Narodil som sa doma, v pomerne veľkej, ale tmavej a vlhkej izbe a pri pôrode nebola nijaká školená sestrička, ale iba jednoduchá žena, u nás nazývaná babka Krasnovská, s nejakým :::školením::, ktoré ju oprávňovalo :::lapac dzeci, kec ich gouľa priňese,,,. Keď sa moja mamička prebrala z pôrodných bolestí a keď zistila, že sa jej narodil chlapec a nie dievčatko, ktoré si tak veľmi priaľa, a keď zistila, že som sa narodil trinásteho, a to ešte v piatok, zľakla sa, že iste budem celý život nešťastný a tak prikázala oteckovi, aby okamžite odišiel na matričný úrad a oznámiť, že :::náš Bejla še narodil včera::, teda 12. apríla, vo štvrtok, čo matrikár aj rešpektoval. Do matriky preto zapísal môj rodný deň na 12. apríla. Povedal som, že moja mamička bola

Bratislava, 26. 04. 2022.

Vážení pán šéfredaktor,

KULTÚRA č. 8/2022 z 20. apríla 2022 uverejňuje spomienky Bella Pollu pod názvom: Z mojich spomienok na roky v dôchodku. Autor v nich píše, že „podľa zahraničného rozhlasu“ som mala „dostávať a či dostala“ nejakú podporu od Sorosovej nadácie. Žiadnu podporu od Sorosovej nadácie som nedostala. Nepriamym dôkazom, že ani ja ani môj manžel sme nič od Sorosovej nadácie nedostali, je pokus Sorosovej nadácie získať v roku 1990 rozostavanú budovu terajšej Národnej rady SR pre pripravovanú Stredoeurópsku univerzitu. Proti pokusu sa ozvali nesúhlasné hlasy, medzi nimi aj KDH, ktorému manžel predsedal. Projekt univerzity potom preložili do Budapešti. Žiadam, aby ste tento môj list uverejnili v KULTÚRE.

S pozdravom

Ing. Marta Čarnogurská

veľmi útla a po pôrode slabá, že sa nemohla ani v budúcu nedeľu zúčastniť na mojom krste. Prišli tam len moji krstní rodičia (strýko Konštantín a mamina priateľka M. Golgovská) a babka Krasnovská. Tá zahlásila pánovi kaplánovi do matriky krstených presný dátum môjho narodenia, ako ho mala zapísaný v svojom ::denníku::, a tak v matrike krstených je dátum môjho narodenia uvedený správne, 13. apríla.

Keď som to povedal vo svojom prejave, v sále zaznel "burácajúci potlesk", ako to zaznamenal v miestnych humenských novinách Pod Vihorlatom viceprimátor Jaroslav Suchý. Po týchto improvizovaných slovách som pokračoval v prejave, z ktorého tu časť uvádzam:

"Sú chvíle, keď každý človek musí prerieť slová, ktoré sa mu ťažko vyslovujú.

Dámy a páni, môj život sa začal písať na sklonku prvej svetovej vojny, v rodine chudobného kamenára, murára s rodinnými zväzkami na severné Taliansko. Odtiaľ totižto prišiel môj otec ako šesťročný na dnešné východné Slovensko. Začínam tak preto, lebo moje myšlienky práve v týchto chvíľach patria mojim milovaným rodičom, dvom bratom Jánovi a Jozefovi, ktorí už nie sú medzi nami. I napriek vysokému veku vraciam sa do detstva ako do najkrajších a najbezstarostnejších rokov môjho života. Moji rodičia boli chudobní, odtrhli si od úst, len aby som mohol študovať, a preto im patrí moja prvá a najkrajšia spomienka v týchto slávnostných chvíľach.

Druhá spomienka sa viaže k roku 1938. Práve pred viac ako šesťdesiatimi rokmi som sa stal členom Matice slovenskej. Pre mňa symbolizovala trnistú cestu slovenského národa. Matica v najväčšej nepriazni ochraňovala záujmy a práva Slovákov. Som rád, že ma rok 1945 priviedol na miesto referenta Historického odboru MS. Práca v Matici slovenskej v rokoch 1945 -- 1948 bola mojou druhou univerzitou. Dávala mi príležitosť byť v stálom kontakte s mojimi univerzitnými profesormi, predovšetkým s profesorom Danielom Rapantom. Žiaľ, po desaťročnom členstve v Matici slovenskej, v dňoch mnohých plánov a predstávati byť v službe váženej a uznávanej celonárodnej ustanovizne, bol som z nej bezohľadne vyhodnený na ulicu.

Trápil som sa však nielen pre svoj osud, ale aj pre osud samotnej Matice, ktorú ::všemocní,, mocní postupne likvidovali a ktorú stihol v rokoch 1952 -- 1953 v podstate podobný osud ako v roku 1875.

Nová jar, prepáčte, aj moja, nastala až na prelome rokov 1989 - - 1990. Táto skutočnosť, napriek môjmu stareckému veku, vzkriesila vo mne nielen nádej, ale dodala mi životnú silu, aby som sa mohol opäť, obrazne povedané, vrátiť a zapojiť sa do matičného hnutia.

Vážený pán predseda, vážený pán správca a členovia Nadácie Matice slovenskej, ďakujem Vám za udelenie tejto pocty. Cením

si to aj preto, že som sa v svojej práci venoval veľikánovi, tolerantnému vzdelancovi, biskupovi Štefanovi Moysesovi.

Napokon len niekoľko želaní: aby Matica slovenská i naďalej bola medzi nami, aby jej hlas bol vždy a všade počuť i v ťažkých časoch pri ochrane práv Slovákov doma, i v zahraničí; aby bolo medzi nami viac tolerance, ekumenickej znášanlivosti. Nech je menej nenávisti a závesti, ktoré takmer vždy náš národ v minulosti len rozdeľovali.

Matica slovenská musí byť i do budúca našou ochrankyňou proti všetkým, ktorí by chceli oslabiť, ba dokonca i zlikvidovať našu ťažko - na dlhej trnistej ceste - vydobytú slovenskú zvrchovanosť a štátnosť.

Cena Nadácie Matice slovenskej je najvyšším vyznamenaním, ktoré som v živote za svoju prácu dostal. I keď som ju robil nie preto, aby som za ňu dostal dajaké vyznamenanie."

Nakoniec sa mi za Maticu slovenskú a celé zhromaždenie prihovril a poďakoval Július Binder, tiež nositeľ ceny Štefana Moysesu za rok 1997.

Vzhľadom na to, že príhovor Júliusa Bindera nebol zverejnený, dovoľím si odcitovať zopár slov: "Naša spoločná cesta nie je dlhá. Neodvážim sa preto byť vaším životopiscom, hoci by to bola pekná úloha... Moja úcta k vám vyplýva z poznania vášho pôsobenia všade tam, kde išlo o vec Slovákov a Slovenska, neraz to bola cesta trnistá... Aj napriek nepriazni štyridsiatych rokov prišlo vykušenie a vďaka Bohu sme sa dožili opäť národnej slobody, slovenskej štátnosti a čínorodej práce Matice slovenskej. Túto slovenskú trojjednosť milujete ako vlastné deti... Všetci, ktorí sme sa zrodili, nesieme svoj kríž. Ten váš bol ťažší a cesta bola dlhšia, ako býva zvykom. O to ste váženejší, múdrejší a uctievanejší. Sme radi, že ste tu, medzi nami, že vás máme, že ešte aj teraz, keď tlačia nielen roky, ale aj neduhy okolitého sveta, od dávate sa čínorodej práci v prospech slovenského národa a Matice slovenskej".

Po príhovore Júliusa Bindera zapieval Štefan Babjak za sprievodu klaviristky Dariny Turňovej slávnu Gounodovu Ave Maria.

Odovzdaním ceny Jozefovi kardinálovi Tomkovi a po jeho prihovore a následne aj prejave predsedu Slovenskej ligy v Amerike Ľudovíta Pavla zaznela pieseň Daj Boh šťastia tejto zemi a hymnická pieseň Kto za pravdu horí.

Potom už nasledovalo spomínané priateľské stretnutie so všetkými prítomnými. Na ňom sa prihovril všetkým prítomným predseda Národnej rady Slovenskej republiky Jozef Migaš. Poďakoval sa predovšetkým Matici slovenskej a poukázal na jej nezastupiteľnosť v slovenskom národnom živote, na jej starostlivosť o slovenskú kultúru a vedu. Vysoko vyzdvihol najmä to, že Matica slovenská každoročne udeľuje tieto prestížne a jedinečné ceny. Jeho prejav bol odmenený dlhotrvajúcim potleskom.

BELO POLLA

Čo všetko je v hre

Korporátne médiá pri udalostiach v poslednom období používajú rovnaké vzorce manipulácie na popisovanie udalostí. Uvediem štyri, ktoré sú úplne zjrejmé: 1/ O epidémii Covidu písali, akoby to bola prvá epidémia v ľudských dejinách, akoby nikdy doteraz nič podobné nebolo. Presne rovnako píšú o vojne na Ukrajine, akoby to bola prvá vojna v ľudských dejinách a akoby aj teraz neprebíhalo niekoľko ďalších vojen, ktoré nás vôbec nezaujímajú. 2/ Cynická hra s ľudskými emóciami: Účelové zobrazovanie ľudí napojených na riadené dýchanie pri Covid, účelové zobrazovanie zničenej budovy ukrajinskej nemocnice. 3/ Gýčová a primitívna demonizácia: Démonom jevraždiaci vírus, proti ktorému sme bez vakcíny bezmocní a démonom je Putin, krvilačný šialenec Putler. Tiež sa jedná len o manipuláciu s emóciami, žiadne fakty. 4/ Mediálni manipulátori štylizujú prezidenta Zelenského do rovnakej polohy ako Grétu Thunbergovú, „šialenú Grétku“. Zelenský natáča pomaly denne videjka, v ktorých v Grétkinom štýle vznáša požiadavkyvoči celej zemeguli a nadáva všetkým politikom do radu: A politici, hlavy štátov, poslanci parlamentov, reagujú úplne rovnako, ako v prípade Grétky: Aplauzom a standingovation. Je to úplne očividné. Pripomeňme si, že Grétku manipulátori siahli z obehu zo dna na deň, keď prestala byť užitočná. Zrejme to čaká aj Zelenského. Prečo korporátne médiá takto pracujú? Pretože sa riadia hlavným krédom postfaktuálnej spoločnosti, ktorý znie: „Nie je dôležité, ako to bolo, ale ako sa to podá!“

Kriticky mysliaci človek ale hľadá pravdu, napríklad aj o vojne na Ukrajine. Zvláštne je, že na Ukrajine oficiálne žiadna vojna nie je. Ani Rusko Ukrajine, ani Ukrajina Rusku vojnu oficiálne nevyhlásili. Preto Rusi hovoria o špeciálnej vojenskej operácii, nie o vojne. Zrejme obe strany počítajú s tým, že im to vylepší vyjednávaciu pozíciu po ukončení konfliktu. Pri hľadaní príčin vzniku tohto konfliktu je potrebné hovoriť o príčinách 1/regionálnych,2/ medzinárodných a 3/ globálnych, ktoré sa stali dôvodmi, na základe ktorých sa Ruské vedenie rozhodlo vojensky zakročiť. 1/ Regionálne príčiny sú zločiny na rusky hovoriacom obyvateľstve na Ukrajine: Upálenie 40 nevinných ľudí v Odeze, tisíce zabitých civilov pri odstreľovaní Donbasu a Luhanska,Alej anjelov na Donbase, čo je pamätník desiatokdetí, ktoré zahynulipri útokoch ukrajinskej armády. To nie sú hoaxy, to sú fakty. 2/ Príčinami medzinárodnými sú glorifikácia nacistickej a fašistickej minulosti Ukrajiny. Batalión Azov - internet je plný záberov Azovčanov

s hákovými krížmi, fotky hajlujúcich ukrajinských prezidentov, glorifikácia a výroba národného hrdinu z fašistu Stepana Banderu, uctievanie ukrajinskej divízie Galícia, bojujúcej po boku hitlerovských jednotiek a ktorá vraždila a terorizovala aj Slovákov na Slovensku po potlačení SNP! Počas totality sa nemohlo hovoriť o ukrajinských nacistoch z divízie Galícia, len o nacistoch nemeckých, ale už je čas na pravdu a je potrebné informovať ľudí o ukrajinských nacistoch, terorizujúcich a vraždiacich slovenské civilné obyvateľstvo a partizánov v r. 1944 pri potlačovaní SNP! Slovenská republika by poskytnutie akejkolvek podpory Ukrajine mala podmieniť oficiálnym ospravedlnením ukrajinského prezidenta a ukrajinského parlamentu za vraždenie a teror, páchaný na Slovensku a na Slovákoch počas druhej svetovej vojny nacistickou ukrajinskou divíziou Galícia!3/ Globálne príčiny z ruského pohľadu možno vystopovať v Putinovom vystúpení na XI. Valdajskom fóre ešte v r.2014, kde vyhlásil, že najvážnejšou otázkou dneška je otázka: „Budú nové pravidlá, alebo sa hrá bez pravidiel?“Putin vo svojom vystúpení konštatoval, že každá vojna končí podpísaním mierovej zmluvy. Po skončení studenej vojny však nebola podpísaná žiadna mierová zmluva, v ktorej by boli kodifikované nové pravidlá o geopolitickom usporiadaní. Anglosasi sa vyhlásili za víťazov studenej vojny, vznikol unipolárny svet a jediný hegmon sa začal rozhodovať podľa svojich potrieb a záujmov. Táto „hra bez pravidiel“ ale nepriniesla svetu viac pokoja a viac mieru: Vojna proti terorizmu, krvavé arabské jari v celom rade arabských štátov so vznikom ISIL, atď svet robia nestabilným a menej bezpečným. Preto svet potrebuje nové pravidlá,

postavené na rovnováhe a vzájomnom rešpekte. Odpoveďou Rusku bolo hlboké ticho kolektívneho západu a ignorácia tejto ruskej požiadavky. Napadnutie Ukrajiny je odkazom, že Rusko prijalo hru bez pravidiel. Toto je fundamentálny odkaz svetovým elitám, o Ukrajincov ide až na poslednom mieste! Je to prekročenie Rubikonu zo strany Ruska, Rusko hodilo západu rukavicu. Anglosasi prijali hodenú rukavicu a zrejme s tým aj čiastočne počítali. Sankčná vojna proti Rusku nie je snaha o spravodlivosť a mier, je pokračovaním hry bez pravidiel. Súčasné sankcie sú opakovaným spustením železnej opony, ktorá je ešte tesnejšia, ako tá z čias studenej vojny pred rokom 1989. Za mimoriadne nebezpečnú pokladám snahu natláčať Fínsko a Švédsko do NATO. Nie je to nič iné, len preniesť ukrajinský problém do Škandinávie: Ak Rusi vnímali ako hrozbu fakt, že z Ukrajiny jadrová raketa doletí do Moskvy za 8 minút, za koľko minút doletí raketa z Fínska do Leningradu? Za 4 minúty? Vstup Fínska a Švédska do NATO by Baltické more zmenil na NATO-rybník, pretože mimo Ruska by všetky pobrežné štáty boli v NATO a tým by Rusko v tomto mori absolútne eliminovali. Je to očividná ukrajinizácia Škandinávie, modelovanie situácie, ktorá bude pre Rusov neakceptovateľná. Je to snaha o vyprovokovanie Ruska k preventívnej anexii týchto škandinávskych štátov a posúvanie sveta k jadrovému Armagedonu. Toto je súčasť hry bez pravidiel. Ja len dúfam, že politici vo Švédsku a Fínsku si uvedomia tieto riziká a zachovajú si doterajší zdržanlivý postoj.Svet od kubánskej raketovej krízy v r. 1962 nebol tak blízko k jadrovému sebazničeniu, ako dnes. Súčasná svetová situácia mi pripadá ako scéna z westernu, keď dvaja kovboji stoja tvárou v tvár na prázdnej ulici s rukou na kolte a vedia, že ten, ktorý zaváha čo i len na zlomok sekundy, zomrie. Kto toto zastaví?

ŠTEFAN PAULO V

POZNÁMKA REDAKCIE:
*Publikujeme v rámci plurality,
ale nazdávame sa, že článok
vychádza z konotácií
ruskej propagandy*

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Šéfredaktor: *Teodor Krížka* – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel –Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické

predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com

Internetová stránka a archív ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie)

časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1336-2992 (online)

„Slovanské národy sa učili od starých Slovákov, prebrali od nich písmo, vieru, jazyk, bohoslužbu, Božie slovo v zrozumiteľnej reči. Cyril a Metod prišli na pozvánku slovenského kráľa Rastislava k starým Slovákom, nie ‚Slovanom‘, ako dnes niektorí mätú ľudí, a Slováci sa potom stali apoštolmi Slovanov.“

„Ale veď na Veľkej Morave...,“ protestoval Leporis.

„To etnikum sa tu nezmenilo, boli to Slováci, starí Slováci. Nijaký národ tu od vtedy neprišiel, len my sme tu boli, Sloveni, ktorých meno sa neskôr trochu modifikovalo na Slováci. Ženy sa však zostali volať Slovenky a prídavné meno zostalo slovenský. Veľká Morava, čo je názov čisto geografický, nie etnický, bola staroslovenská ríša a rozprestierala sa na oveľa väčšom území ako dnešné Slovensko, to je pravda, na západ až k lužickým Srbom, na juh hlboko pod dnešné Maďarsko – až do Srbska, ale ono tvorí doteraz jej srdcovú časť. Jej pozostatky sú v Českej Republike, ktorej východná časť susediaca so Slovenskom do dnešných dní nesie meno Morava a jej obyvatelia si hovoria moravskí Slováci. To je čiastočne počesťené obyvateľstvo z našej Moravskej ríše. Oni cítia, že sú iní ako Česi a doteraz majú srdcom bližšie k Slovákom ako k západným susedom. Nepatrili do českých kmeňov hraničiacich s nemeckými a poľskými. Podobne to bolo so Slovincami na juhu, ktorí boli od domácich Slovákov oddelení len príchodom divokých hôr starých Maďarov. Slováci a Slovinci majú doteraz viaceré slová rovnaké. Naši predkovia obývali aj celé územie dnešného Maďarska, Panóniu. Mimochodom, starí Maďari prebrali od Slovákov mnohé kultúrne výdobytky z nášho územia, svedčí o tom množstvo prevzatých slov zo starej slovenčiny a taktiež vieru z ich kláštorov, úctu k Matke. Slováci obývali vlastne celú Karpatskú kotlinu, lemovanú Karpatským oblúkom, dosvedčujú to miestne starobylé slovenské názvydoteraz.“

Ján Benček sa nadýchol.

„Prvé slovenské slová ‚Na počiatku bolo Slovo‘ napísali Konštatín a Metod pochádzajúci z Byzantskej ríše, ktorých niektorí z predkov boli Slovania z okolia Tesaloník, výskumy ukazujú na matku. Ale následne absolventi ich učilišťa i seminára, ich žiaci – učenici, kňazi a diakoni z domácej slovenskej zeme rozniesli posolstvo Slova ďalej. Už na začiatku našich dejín je tu obrovský prínos Slovenska pre Európu a svet. Dnes podaktorí nepoznajú samých seba, niektorí ľudia na Slovensku nevedia, kto sú, škoda, že aj Milan, nevedia, čo je v ich histórii, ani v nich, a preto kopírujú nám cudzie ideológie a učenia, ktoré sú len ľudské, ako dobre hovorí Jakub Ján. My sme však začali s božským dokonalým učením. My sa musíme neustále vracieť k svojim koreňom, i keď – alebo napriek tomu – západ Európy ich vysekáva, ničí, a nie ich opúšťať. A platí, že iba do tej miery je národ plodný, do akej zachováva posvätné dedičstvo otcov! Vie väčšina dnešných mladých Slovákov, čo znamená modlitba Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane?“

„Čítal som o Ochride, o Preslavi,“ zapojil sa Jakub Ján Ragal. „Vždy ma fascinovalo, že slovenčina písaná hlaholikou sa po latinčine, gréčtine a hebrejčine stala len štvrtým oficiálnym bohoslužobným jazykom Cirkvi na svete a v jej dejinách. A to je vysoké vyzdvihnutie, ktoré nám dal Boh a ktoré iné národy a jazyky nedostali. Výrazne sme tak predbehli vývoj v Cirkvi a uďali sme smer i pre iných. Boli sme prakticky prvými, prorockými predchodcami uvedenia slávania liturgie večnej Obety do národných jazykov, veď prinášať Svetlo ľuďom a národom a evangelizovať

ich je najlepšie v ich vlastnom jazyku. Ako sa môžeš najvhodnejším spôsobom dotknúť srdca človeka? Ako im odovzdať hodnoty, ktoré môžu pozdvihnúť ich spoločnosť, ak nie v ich reči?“

„Je to tak.“

„Ako k tomu všetkému prišlo?“ obrátil sa inokedy roztatárený Tarko na Benčeka, teraz zaujatý.

„Po smrti Metoda, ktorý na Slovensku zanechal – nehovoriac o ostatných učeníkoch – okolo dvesto kňazov a absolventov svojej stredovekej Devínskej univerzity, sa nemecký biskup ako stúpenec latinskej bohoslužby u slovenského kráľa postaral o vyhnanie veľkej časti učeníkov svätých bratov. Bolo to tvrdé, ale každé zlo dokáže Všemocný obrátiť na dobro. Nasledovala dlhá do-

brodružná cesta roztrúsenej slovenskej misie. Jedna skupina dokonca skončila na trhu s otrokmi v Benátkach. Stadiaľ ich na slobodu vykúpil vyslanec byzantského cisára a s úctou zaviedol do Konštantínopolu. Niektorí tam zostali a pôsobili u neho, iných poslal do Bulharska. Doktorí sa na bulharský cisársky dvor do Preslavi dostali priamo zo Slovenska. Časť zo stúpenecov slovenskej liturgie pôsobila potom v Malopoľsku a iní v českom kniežatstve Premyslovcov.“

„Slováci výrazne prispeli k tomu,“ pritakal Ragal, „že aj iné slovanské národy sa mohli pripočítať k veľkým národom, ktoré chvália Boha vo svojej reči.“

„Už hlaholika má zaujímavý pôvod i vývoj. Slovenské písmo, ktoré malo byť pre všetkých Slovanov, zjavil Konštantínovi Boh v roku 863. Nepracoval na ňom, neprispôboval iné abecedy, bolo mu dané v modlitbe. Vďaka tomuto písmu sme sa zaradili ku vyspelým kultúrnym národom. Mali sme školstvo, občiansky zákonník a právo, duchovný, kultúrny i politický základ a pomocou slovenskej misie to potom dostali ďalšie slovanské národy. Slováci mali a majú nezastupiteľnú úlohu v dávnej i terajšej Európe a tomto svete. Úsvit nášho národa v Európe je určený kresťanstvom. Dostali sme živú vieru v Krista z Východu, ale boli sme aj pod ochranou rímskeho biskupa, pápeža, zo Západu. Vytvorili sme v dejinách unikátny most jednoty medzi Východom a Západom, medzi východnou časťou Cirkvi a západnou. Keby to vyšlo, nemuselo možno dôjsť ani k východnej schizme a oddelenia pravoslávia od Ríma, od Cirkvi.“

„Kam išli žiaci zo slovenskej akadémie?“ zaujímalo vegetariána Groska.

„Starí Slováci sa stali apoštolmi Slovanov. Najväčšia časť vypudených učeníkov Cyrila a Metoda a zástancov liturgie v starom slovenskom jazyku našla veľmi prajné prostredie v Bulharsku v Preslavi, dobre si hovoril, Jakub Ján, vtedy hlavnom meste. Z nich najvýznamnejší boli Slováci Kliment, Naum, Angelár a Sáva. Spolu s trojicou Cyrila, Metoda a Gorazda, ktorý pochádzal z okolia Nitry, ich postupne začali volať Sedmopočetníci. Naum zostal u cisára a sedem rokov pôsobil v centre veľkej bulharskej ríše. Kliment odišiel do juhozápadnej časti krajiny – do Ochridu. Slovenská misia začala

takzvané zlaté obdobie Bulharska. Naša škola prispela významnou mierou k rozvoju rodiacej sa cirkvi našich juhovýchodných slovanských bratov. Naum neskôr odišiel na misie do bulharskej Macedónie. Vedenie jeho učiliska v Preslavi prevzal Konštantín Preslavský. Ten zo staroslovenského písma hlaholiky, ktoré tam doniesli učenci zo Slovenska, vytvoril cyriliku s prihliadnutím na grécku abecedu; dostala meno podľa požehnaného učiteľa Slovákov. Zaujímavé, že hlaholika sa v Bulharsku používala koncom deviateho a ešte aj začiatkom desiateho storočia. Cyrilika si potom v bulharskej cirkvi našla svoje pevné miesto.“

V miestnosti bolo ticho, každý sústredene počúval Jána.

Nástroj evanjelizácie

„Slovenské písmo z Moravskej ríše sa tak stalo základom písma viacerých slovanských národov, lebo cyrilika sa rozšírila na juh i východ, k južným (okrem Chorvátov) i východným Slovanom. Slovenská misia a písmo teda pozdvihli Kristovým evanjeliom a svetlom jeho Pravdy Bulharov, Macedónov, Černohorcov a Srbov, sprostredkovane i Rusov a Ukrajincov i Bielorusov. Cyriliku určitý čas používali aj neslovanské národy na Balkáne – sedmohradskí a valašskí Rumuni a Moldavci, ktorí prijali pravoslávie. Do Ruska sa upravené slovenské písmo dostalo z Bulharska, nazvali ho tam azbuka. Latinke ju prispôobil až cár Peter, ale bohoslužobný jazyk a knihy zostali v cyrilike.“

Čo som zistil je, že slovanské písmo, ktoré sa vyvinulo z cyriliky a slovenskej hlaholiky, nie je len písmom Slovanov, v súčasnosti toto písmo používa desatina ľudstva a slúži na zachytávanie hlások jazykov šesťdesiatich národov. Tak sa rozšírilo svetlo zo Slovenska – sledovať to je fascinujúce. Práve zo Slovenska vyšli učiteľia slovanských národov, a nielen ich.“

„Povedz nám viac o ich pôsobení v Bulharskej ríši,“ chcel si oživiť Jakub Ján.

„Svätý Kliment Slovenský, ktorý pochádzal z našej Moravskej ríše, pôsobil potom v Macedónii. Inak, za kňaza bol vysvätený spolu s Metodom, Gorazdom a Naumom v Ríme. Po Metodovej smrti sa stal druhým mužom byzantsko-slovenskej misie po Gorazdovi. V Ochride založil stredisko slovenskej bohoslužby a v tejto časti bulharskej ríše založal školy nižšie i vyššie. Na nich sa pripravovali učenici i kňazi. Pôsobil aj na území dnešného Albánska. Bol vôbec prvým bulharským biskupom, vychoval asi tritisícpäťsto žiakov. Veľmi dobre spolupracoval s Naumom, takisto s Konštantínom Preslavským a druhým ohniskom Svetla pre východ – preslavským strediskom vzdelanosti a šírenia pravej viery. Bulhari si tohto Slováka uctievali doteraz ako národného svätca. Správu školy po Klimentovej smrti prebral Naum. Tento slovenský žiak Cyrila a Metoda postavil v ochridskej oblasti aj kláštor. Kliment s Naumom zostali po celý čas verní slovenčine a staroslovenskému písmu – hlaholike.“

Ochrid, kde pôsobila slovenská misia, sa stal významným centrom kultúry, z neho sa šírilo svetlo do pohan-

ských častí. Neskôr sa dokonca po Preslavi stalo toto mesto hlavným. Bezpochyby to bolo vďaka stredisku kultúry, ktoré z neho urobila slovenská misia z Moravskej ríše. Spolu so zavedením slovenčiny ako literárneho i liturgického jazyka, teda hlaholiky a neskôr cyriliky, došlo v bulharskej ríši k rozkvetu vzdelanosti a písomníctva a slovenská kultúra sa potom z Bulharska šírila do Ruska. Vlastne staroslovenčina sa vďaka činnosti oboch škôl, Klimentovej Ochridskej literárnej školy v Macedónsku a Naumovej v Preslavi, presadila v bulharskej spoločnosti ako liturgický a literárny jazyk, gréčtina, ako reč ľuďom cudzia, sa neujala. V Preslavi sa postavilo množstvo chrámov, stavali sa nové kláš-

tory, vyvíjala sa tvorba ikon a písomníctva. Slovenská škola z Moravy dala základ bulharskej literárnej tradícii. Bulharská ríša sa tak vďaka slovenskej misii až do doby osmanskými moslimami stala jedným z najviac vyvinutých štátov vtedajšej Európy. Bulhari i iní dostali svetlo viery zo Slovenska.“

„Aj o našom Gorazdovi zostali nejaké správy?“

„Najviac informácií o živote Gorazda máme zo Života Klimenta od Teofylkata Ochridského. V tomto diele sa hovorí, že bol Bohom povolaný. Absolvoval spolu s Cyrilom a Metodom cestu do Ríma, za kňaza ho vysvätili práve tam o rok neskôr. Tento Slovak bol väznený nemeckými biskupmi spolu so svätým Metodom najpravdepodobnejšie v kláštore Reichenau na Bodamskom jazere, máme tam v zozname meno jeho veľkého učiteľa, bol som sa na ten ostrov pozrieť. Metod si Gorazda za svojho nástupcu vyvolil slovami: Toto je vašej zeme slobodný muž, učený dobre v latinských knihách, pravoverný. Jeho meno sa nachádza aj v zozname biskupov, ktorý sa zachoval v Bulharsku, za biskupa bol vysvätený svätým Metodom. Pred Wichingom, nemeckým biskupom, sa nakrátko ujal vedenia byzantskej misie a cirkvi na Slovensku. Pôsobil potom pravdepodobne v Čechách a v Malopoľsku ako biskup v Krakove, keďže nemohol zatiaľ doma. Je autorom Života Metoda. Na Slovensko sa však zrejme vrátil, keď sa zlepšila situácia.“

Takže veľká Bulharská ríša začala prekvitať vďaka viere a svetlu, ktoré sa šírili z dvoch škôl, Ochridskej literárnej školy Klimenta Slovenského a východobulharskej literárnej školy, ktorú založil Naum a viedol neskôr Slovak Konštantín Preslavský, ten sa stal biskupom v hlavnom meste, v Preslavi,“ nadýchol sa.

„Veľmi významným príspevkom európskej kresťanskej literatúry sú Život Konštantína a Život Metoda, napísané v staroslovenčine, v reči našich predkov, a na našom území. Slovenský jazyk bol vyspelý literárny jazyk, osvedčený aj ako liturgický jazyk v bohoslužbe. Prvá slovenská báseň – Proglas – predhovor k slovenskému prekladu Evanjelia, ospevuje domáci jazyk ako sprostredkovateľa knižnej vzdelanosti. Arcibiskup Metod pokračoval v práci a z gréčtiny a latinčiny preložil do slovenčiny celú Bibliu. Pápeži viac-krát schválili slovenský liturgický jazyk.“

My sme mali bohoslužobný jazyk pred Španielmi, Nemcami, Anglo-Sasmi a inými – bol štvrtý na svete po latinčine, gréčtine a hebrejčine. Vlastne sme takúto poctu dostali len ako štvrtý národ po gréckom, hebrejskom, z ktorého pochádzal Ježiš, a rímsko-talianskom, a otvorili sme tým cestu ďalším, ktorí však museli čakať dlhý čas.“

„Aká bola situácia na Slovensku po vyhnaní žiakov Cyrila a Metoda?“

„Keď sa nemecký biskup vrátil zo slovenského kráľovského dvora do Bavorska, mohli sa Metodovi žiaci na čele s Gorazdom znovu ujať správy cirkvi na Slovensku. Rím obnovil cirkevnú samosprávu slovenského kráľovstva a bol pre ňu vysvätený jeden arcibiskup a traja biskupi z domácich kňazov. Tak sa dovŕšil vývoj slovenskej cirkevnej provincie, ktorý začal ustanovením Metoda za panónsko-moravského arcibiskupa. Tým novovysväteným arcipastierom bol Gorazd-Slovak. Po obsadení starými Maďarmi sa kresťanstvo šírilo do krajiny zo slovenských kláštorov, do Čiech a sprostredkovane – ako som spomínal – do Kyjevskej Rusi.“

„Áno... Mňa zaujíma Kyjev,“ uškrnul sa Ignác Leporis.

„Keď postúpime na východ, v Kyjevskej Rusi kňazá Oľga a jej vnuk Vladimir síce prijali kresťanstvo z Byzantskej ríše, pokrstení boli v Konštantínopole, ale starí Rusi mali problémy s porozumením po grécky hovoriacich misionárov, takže ich snahy prakticky nemali úspech. Ako si zamiluješ to, čomu nerozumieš? Iné to bolo, keď sa v Kyjevskej Rusi objavili bulharskí misionári, odchovanci slovenských misijných škôl. Oni priniesli do starého Ruska slovenskú liturgiu a písomníctvo. Po vyvrátení Bulharskej ríše, podobne ako to bolo so Slovenskou ríšou, príliv bulharského a srbského kléru, učeníkov a kňazov, odchovancov slovenských evanjelizačných škôl sa na Kyjevskú Rus zvýšil a panovníci tomu boli naklonení. Ruská cirkev nadviazala viaceré kontakty, napríklad tiež s duchovenstvom v Čechách, takisto odchovancami slovenských misií z Moravskej ríše; potvrdzuje to história sázavského kláštora. Múdre zavedenie zrozumiteľného jazyka do lokálnej cirkvi, podobne ako bol vzor na Slovensku vo Veľkej Morave i Bulharsku, zvyšovalo možnosť rozsievania Svetla Rusom. Tak sa svetlo viery a po-znania Pravdy rozšírilo zo Slovenska cez Bulharsko i do Ruska, Ukrajiny a Bieloruska. Starí Slováci boli apoštoli všetkých Slovanov.“

„Je to fascinujúce sledovať,“ nezdržal sa Jakub Ján, „ako Boh dokázal aj negatívne veci využiť v prospech ľudí, napríklad čiastočné vyhnanie odchovancov slovenskej bohoslovnej školy z nemeckej závislosti, či zrútenie Bulharskej ríše. Vždy vie zlé obrátiť na dobré, aby sa v prozreteľnosti dostalo Svetlo k duším, ktorých Pravda vykúpila, a chce, aby boli skutočne slobodné.“

Niektorí nadšenie Benčeka a Ragala zdieľali, iní sa už počas vysvetľovania Janka začínali z izby vytrácať, „za Felinom“, lebo téma debaty z nákupu zľavených lístkov sa dostala tam, kam nie veľmi chceli.

„Je skutočne výborné,“ zakončil Ján, „že môžeme z minulosti čerpať do prítomnosti, veď Slovensko je doteraz pre východnú Európu – a nielen ju – svetlom, ako Írsko bolo pre jej západnú časť. Slovensko je Írskom východu. Boh si ponechá a ochráni aspoň ostrovy viery, aby sa z nich mohli v správny čas obnoviť aj iní.“

ŠTEFAN PATRIK KOVÁČ
(z románu *Zápisky nevojaka*)